

Familia

Nașterea Domnului

* Apare odată pe lună *
 sub conducerea unui comitet de redacție
 Redactor : M. G. SAMARINEANU.

Redacția : Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Pentru recenzii autorii și casele de editură sunt rugați a trimite câte un exemplar pe adresa redacției
 Manuscrisele nepublicate se distrug.

Cuprinsul No. 11—12:

1. *Unirea Ardealului 1918—1928* de Gh. Tulbure
2. *Noapte de vară* de Ioan Samarineanu
3. *Intre Shaw și Rothermeere* de George Bota
4. *Eroii* de I. U. Soricu.
5. *Intre București și Budapesta* de Al. Keresztury-Olteanu
6. *Moartea Săracilor* de C. Baudelaire
7. *Pâinea de grâu curat* de Gh. Tulbure
8. *Porcul Boerit* de George Bota
9. *Jucării pentru sufletul meu* de George A. Petre
10. † *Savin Constantin* de I. Samarineanu
11. *Copilului* de Florica Butu
12. *Blestemul* de Constantin Doboș
13. *O scrisoare întârziată către Caragiale* de Sabin V. Drăgoi
14. *Glasul sfinxului* de Const Goran
15. *Tânărul Rege* de Oscar Wilde

Cronici — Cărți — Reviste etc.

Abonamente :

Pe 1 an : 150 Lei; pe 6 luni 90 Lei. — Pentru instituțiuni și autorități : 500 Lei pe an.
 în străinătate : 500 Lei pe an. — inserții și reclame la Administrația revistei :
 Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Familia

Unirea Ardealului

1918—1928

de GH. TULBURE.

Sunt zece ani dela unirea Ardealului. O clipă în viața unui popor. O etapă istorică însă, care inspiră respect, evocă amintiri și face să ne îndreptăm gândul asupra ei, ca spre o culme luminoasă din marea epopee națională.

Un chiot de prăznuire a răsunat cu acest prilej în cuprinsul țării. Se vor rosti vorbe mari ca la orice ospăț. Eu ași prefera însă ca în locul avântului retoric să serbăm această comemorare după înțeleptul tipic englez: prin acea sfântă și profundă tăcere de două minute, în care orice muncă încetează și cetățenii se coboară cu gândul în regiunile adânci ale amintirilor patriotice.

***

Să ne reconstituim deci imagina curată a zilei de 1 Decembrie 1918. Și s'o contemplăm în liniște. Dar nu prin prizma acelor, cari înțeleg să vadă întrînsa doar un capriciu al oarbei fatalități sau realizarea unui principiu Wilsonian.

Unirea noastră cu țara mamă n'a fost un „miracol”, cum crede cutare gazetar cu nume grecesc al unui mare ziar din capitală. Ea n'a fost o întâmplătoare înfăptuire politică, sau războinică.

N'a fost nici o simplă izbândă a norocului, nici un abil joc al diplomației. Ea este rezultatul firesc al unor sforțări colective de multe veacuri. Ca orice mare act istoric, ea nu putea fi opera unui singur om.

Nici chiar a unei singure generații.

Actul acesta de supremă palpație a inimii unui popor nu poate fi înțeles, decât privit din perspectiva lui istorică.

Că să-i descifrăm înțelesul adevărat, trebuie să deschidem cartea neamului, pentru a ne convinge că alături de eforturile vitejești ale contemporanilor el s'a săvârșit din suferințele și aspirațiile acelor, cari zac în vechi și scumpe morminte.

***

Pietrele cetății din Alba-Iulia au mai scăpărat odată sub potcoava calului românesc, care purta pe Mihai Vodă Cel Viteaz. Intrarea triumfală a Domnului muntean în cuibul trufașilor principi maghiari nu eră însă o simplă aventură războinică. Ea pornea dintr'o veche și adâncă conștiință a Românilor: din conștiința abârșiei comune și a unității noastre de rasă, pe care o întâlnim la cronicarii Moldovei ca și la toți cărturarii vremurilor trecute.

„Tot un neam suntem și odată descălecați, — zice Miron Costin — noi toți locuitorii țării noastre Moldovei, a țării Muntenesti, ca și românii din țările ungurești.”

Idea statului unitar românesc, o insulă latină la gurile Dunării, se strecoară, ca un fir de aur, dealungul istoriei neamului. Făuritorii Unirii dela Alba-Iulia sunt doar ultimii ei purtători de cuvânt. Hotărârea dela 1 Decembrie 1918 este veriga din urmă a unui lanț istoric. Verigă, ce s'a putut încheia numai atunci, când a sosit plinirea vremii.

Nu eroii lui Carlyle, ci popoarele însăși sunt făuritoarele sorții lor. Ca orice organism însă, un popor se închiagă definitiv numai atunci, când, în drumul evoluției sale a atins un anumit grad de maturitate politică.

***

Sub impulsul firesc al acestei conștiințe latente de veacuri s'au adunat Românii Ardeleni sub zidurile istorice, în care Horia fusese frânt pe roată. S'au adunat în armura milenară a sufletului românesc, cu demnitatea moștenită dela străbunii Romani, nu ca să facă o fugară manifestație politică, nici ca să-și târguiască drepturile, ci pentru ca să strige odată: „Vrem să ne unim cu Țara Românească!” — așa ca să audă lumea întregă. Pe urmă să se întoarcă la vetrele lor ca omul cu inima împăcată.

Actul unirii se săvârșește astfel într'un impu-

nător cadru istoric și într'o liniște impresionantă, ca o liturghie solemnă sub cerul liber.

Un tablou superb și poate unic în istoria popoarelor: O sută de mii de țăranți, strânși ca la un cântec de vrojă, aproape toți analfabeți, manifestând răspicat și conștient pentru o idee abstractă: **ideea națională.**

* * *

La 1918 s'au regăsit și s'au îmbrățișat două jumătăți de neam: una eroică și alta martiră. Unitatea noastră geografică și politică odată realizată, mai rămâne să le desăvârșim pe amândouă prin acea unitate a sufletelor, care, contopind pe toți într'un gând și într'o simțire, formează temelia adevăratei unități naționale. Opera aceasta de cimentare launtrică, dacă a întârziat până astăzi, credem că va fi mai ușoară de acum înainte. Suntem unul din cele mai omogene popoare ale Europei. Procesul unirii noastre desăvârșite face progrese reale în toate domeniile vieții naționale, oricâte ar

fi piedicile, ce i-s'au pus în cale. Această sfântă și mântuitoare unire sufletească nu o vom putea realiza însă nici prin stearpa gălăgie a politicianismului, nici prin avalanșa păcatelor publice și nici prin meschina scormonire a unor firești cusururi regionale, ci prin obșteasca înfrățire a tuturor energiilor și a tuturor valorilor morale, care înțeleg să-și servească țara fără s'o compromită și fără s'o dijmuiască.

Mai puține vorbe deci, și mai multă reculegere. După zece ani de frenezie este timpul să ne coborâm în noi înșine și să intrăm în zodia propășirii prin muncă și cumințenie.

Cu gândul la cei cari au pregătit unirea și au visat-o fără să se împărțasească din potirul bucuriilor ei, cu gândul la cei, cari vor veni după noi și ne vor judeca, să prăznuim deci stând la datoria noastră.

Fiecare din noi să-și aducă firicelul de nisip la sfânta clădire a încheșării noastre pentru vecie.

NOAPTE DE VARĂ

de Ioan Samarineanu.

Au așipit în cuiburi reci și mici,
De sbor truditele sărmăne păsărici
Și-a picurat,
In șoaptă, Domnul, haru-i binecuvântat.

O, noapte de vară, blândă și caldă,
In brațe molatici, la pieptu-ți mă strîngi,
In somnul tău, truda, câmpia își scaldă
Și chinu-mi se scaldă,
Iar fruntea, cu aur de lună mi-încingi.

Fuge un dor, prin lanuri sglobiu și aleargă,
Umbra tăcerii din tainiți să șteargă.
E totul așa de întins! Hotarele pier . . .
Pălcuri tăcute de spaimă se 'nalță spre cer.

Câmpia în care dorm încă străbunii,
Se 'ntinde lină, sub blânda privire a lunii
Depart, spre geana 'ncolbată de zare.
Imi pare
Că-i gându-mi statornic și lin.

Mi-e gândul întinsa câmpie scaldată de lună
Și clipot de raze ca zangăt de suliți răsună,
In el, tac depărtările,
Se insenină zările
Și rând pe rând se-aprind,
Șteale se-aprind
Și flori de carmin.
Câmpie, ție — al meu suflet închin.

In negrele-ți brazde, prelungi și dese,
Norocul vetrei mele se țese.

In sânul tău bun și primitor,
Sădit-am întâiul meu cântec de dor,
Și-am pățimit
Chin de iubire neîmpărțit.

Adie zefirul cald și temător,
Aripi de fum departe, în lanuri mor,
Iar luna bătută în cuie,
Albă pe bolta senină se sue
Și-și scaldă în sufletul meu
Privirea, ca 'ntr'un eleșteu.

Un vis răsleț, tremurător,
Imi leagănă 'n suflet lanuri de dor.
Mi-încord în suflet strune noi
Și cânt uitarea de griji și nevoi . . .
Tu, vis răsleț,
Neașteptat drumet
Pe drum tănuț,
Cu alb polei acoperit,
Pe 'ntinsuri largi, fără cărări,
Neîntrecut năier pe mări,
Cu vâsle albe de argint,
Cu barcă mică de argint
Cutreerat-ai apele.
Ce dulce-mi mângâi pleoapele!
Ce dulce-mi mângâi pleoapele! . . .

Intre Shaw și Rothermeere

de George Bota.

Am crezut întotdeauna mai mult în puterea împăciuitoare a artei și a literaturii, decât în abilitatea diplomatică. De ani de zile am căutat să dovedim convingătorilor de alt sânge din țara noastră, că poporul român este prin însăși origina sa un popor tolerant, de un patriotism demn dar nu sectar, de o generozitate care s'a dovedit de atâtea ori. Nu mai departe ziua decât 1 Decembrie 1918, în care se rup pentru vecie lanțurile sclaviei, după suferințe pe care și ungurii mai aleși la suflet le-au recunoscut. În ziua aceasta de *socoteli* cum ar fi putut să fie, românii au jurat libertate, dreptate și respectarea credinței și simțirii pentru toți la fel. Căci ei și-au dat seama cu multă înțelepciune că vremurile răzbnării nu se mai potrivesc cu noua înclinare a lumii, că robia și intoleranța sunt strigoi unei răposate mentalități și că mai la urma urmei nu poporul maghiar poate fi făcut răspunzător de păcatele feudalilor tot atât de sinistri pentru ei ca și pentru noi.

Era atât de firesc să asistăm la o stare de neîmpăcare cu marea dezlegare ce s'a dat unui proces milenar. De când e lumea lume și omul om, învinsul nu s'a putut împăca pe deplin cu pacea, oricât de adaptată ar fi fost ea. Dar dacă privim numai la spatele nostru, cu toate că nici acolo nu am găsi argumente pentru răzbnarea maghiară — ci mai degrabă pentru cea românească — ar însemna să reîncepem un proces, care n'ar mai putea fi câștigat decât tot de noi. Căci aceea justifică o stare a trecutului, s'a prăbușit împreună cu acest trecut și cu o mentalitate, care este tot ce poate fi mai odios pentru lumea de azi.

Nici azi nu facem răspunzător poporul maghiar de dușmănia și răzbnarea pe care o propovăduiește până și preotul la umbra crucei, dar mai ales acei ce nu pot trăi fără sclavi. Dintre oamenii cari cugetă liber și la Budapesta ca în toată lumea civilizată și cari își iubesc neamul mai mult decât strigoi împilării și sclaviei, au strigat, au scris și au atras atenția poporului maghiar că merge spre prăpastie. Dar glasul lor profetic a fost înăbușit de vacarmul pe care îl alimentează speculatorii de suflete, în cea mai mare parte oameni de afaceri, streini de adevăratele interese ale neamului unguresc.

La noi în Ardeal întreaga presă maghiară nu face altceva decât măgulește sentimentalismul absurd al unor cetățeni. Recunoaștem că fără această platformă aproape întreaga presă maghiară din Ardeal s'ar prăbuși. Cece însă apare ca monstruos e simbioza hipocrită în care trăește această presă quasi-maghiară. Mai toată este în mâna unor oameni cari nu-s maghiari și cari, dincolo de Tisa, nu se pot lăuda cu dragostea maghiară. Suntem siguri că nici aici confrății unguri s'adea nu prea simpatizează cu advocații lor de presă. Dar și unii și alții se

fac a se iubi unul pe altul, fiecare având a câștiga ceva din această hipocrită asociație: unii își fac afacerile, alții își măgulesc ambițiile.

Tot un om de afaceri, dar în stil mai mare, este și marele proprietar de gazete mondiale, Lordul Rothermere. Incălecând pe același cal de bătae cași cei ce fac presa maghiară la noi, acest Lord, ajutat de strigoi vremurilor celui mai feroce feudalism, dela o vreme încoace târăște cu pași repezi un neam înreg spre prăpastie. Iar poporul înșelat de fantomele trecutului, purtat de un patriotism istoric, dar nu și actual, merge orbește în urma unui arhanghel, Lordul Rothermere, fără să bage de seamă că acest înger are copite și coarne de diavol. Iar în fanatismul lor revanșard își calcă în picioare Zeii adevărați, Zeii cărora li se închinău cu credință. Unul dintre acești Zei este bătrânul scriitor, tot englez, fără însă a fi lord; este marele scriitor George Bernhard Shaw. Nici glasul lui nu mai poate fi auzit de vacarmul revanșei și revizuirii, iar poporul nerecunoscător a ridicat piatra și a aruncat în idolul de eri. Pentru că Shaw a rămas la înălțimea timpurilor și chiar cu riscul de a nu-i se mai juca piesele în Ungaria, mărturisește sus și tare adevărul. Suntem siguri că dacă Shaw ar merge la Budapesta, ar fi răstignit cu mare pompă și alai. A spus vorbe mari, vorbe cari oglindesc adevărul că: *ar prefera să fie ungar sub stăpânirea cehă, decât ceh sub stăpânirea ungară* și ungurii nedumeriți au cerut explicații. Scrisoarea lui Shaw adresată la Budapesta, nu numai că nu retractează nimic, dar confirmă și explică poporului maghiar rătăcirea sa. E cu totul altceva să ceri libertate de credință, de limbă și de manifestare demnă de om în țara în care trăești și altceva înseamnă ca „streinii de origină să constitue calul de bătae al agitatorilor naționaliști etc.” cum spune Shaw, „... cineva poate fi mai liber în streinătate decât în propria sa țară” spune Shaw în scrisoarea sa. Nu știm cum o fi în alte părți, dar să fim sinceri și să recunoaștem că la noi și constituția și oamenii au dat ungarilor mai mult decât au la ei în țară. E drept că la noi nu mai găsim conți și baroni latifundiar, cari să le ba'ă din picior, dar în schimb le-a dat școli chiar mai multe decât au avut, și sunt liberi a vorbi, a cânta și a juca în graiul și jocul strămoșilor lor. Ba, ce e mai mult, sunt liberi să ne critice, să ne înjure mai ales prin presă, care din fericire pentru ei nu e a lor. Shaw declară în scrisoarea sa dela 9 Noembrie că el nu este avocatul tratatului dela Trianon — dar vrea să atragă atenția Ungariei că un supus din România sau Cehoslovacia dacă ar putea trece sub stăpânirea lui Horthy „ar plăti îndeplinirea aspirațiilor sale naționale cu o simțitoare pierdere a libertății sale personale.”

Nu ne întindem mai mult asupra scrisorii lui Shaw, care este un avertisment și un apel în același timp adre-

EROII

de I. U. Soricu.

Acesta e pământul făgăduinței sfinte
Legat cu veșnicia prin lanțul de morminte,
Acesta e pământul visat al împlinirii
Ce pe-ale nopții stele își numără martirii,
Acesta e pământul dreptății înviate
Unit cu libertatea prin sînge scump de frate.
Acesta e pământul eternei noastre glorii,
Ce și leagănă, ca mama, la sînu-i luptătorii,
Acesta e pământul din care sfîntul soare
Își împrumută mana de viață purtătoare.
Coboare noaptea neagră pe sufletul barbar
Ce nu și înaltă într'însul evlaviei altar
Și mută fie gura ce astăzi nu se 'nchină
Țărnei plămădite din lacrimi și lumină . . .

A fost așa că jertfa prin veacuri vorbitoare
A zmulș o rază caldă din flacăra de soare
Și 'mprăștiind-o blîndă străvechiului pământ
Cuprînsul țării noastre umplu de duhul sfânt.
Și frunțile umbrite semețe se 'nălțară
Și ochii plânși sorbiră seninul cer de vară
Și brațele de solii pierzării 'ncătușate
Schimbară curcubeul în steag de libertate,
Izvoarele cu lacrimi de sfîntă bucurie
Brăzdează chipul țării lovite cu urgie
Și piscurile 'n slavă și-au avîntat vulturii
Ca să vestească 'n lume îngenuncherea urii
Și doina, doina noastră statornică 'n credință
Și-a tremurat chemarea în marș de biruință . . .
Și-a fost așa, că iadul, când a văzut elanul,
Din patru părți de lume desprîns uraganul .
Din mii de guri să sufle văpăi omorîtoare
Și grindină de schije pe plaiuri să coboare
Cu aripi oțelite văzduhul să-l despice
Și flacăra pieirei în ceruri s'o ridice,
Să scurme 'n măruntae cu hohot crunt pământul

sat Ungariei ca să se trezească la realitate, iar nu să se deștepte cu câțiva zăpăciți.

E o întrebare pe care ne-o punem : Cine va învinge ?
Geniul rău sau geniul bun ? Omul de afaceri sau cuge-
tătorul ? Rothermeere sau G. B. Shaw ? Din parte-ne am
fi cei mai fericiți dacă confracții noștri vor asculta de
Shaw și dacă vor trece la un *patriotism actual*, care
înseamnă a pune în valoare toate forțele materiale și
morale ale țării tale, pentru a putea fi un element pre-
țios în concertul popoarelor. E vreme percută și aducă-
toare de câștig numai pentru speculanții de slăbiciuni
omenești. Dar mai ales, confracții de presă, ar trebui să
vină cu un ceas mai de vreme alături de noi, cari nu
avem alte gânduri decât să ridicăm poporul nostru, să-i
întărim forțele nobile ale sufletului său. Poporul maghiar,
cași al nostru, își are comorile sale sufletești ; pe acestea
trebuie să le pună în valoare, iar nu să-i exploateze
slăbăciunile.

Nădejdei înflorite să'i sape larg mormântul,
Altarele de jertfă în praf să le dărîme,
Catapeteasma lumii s'o năruie 'n fărîme
Să 'nalțe 'n nouri negri cenușa 'nfierbîntată,
Cu rîuri lungi de sânge hotarul să'l străbată,
Să samene pustiul și jalea și urgia,
Iar nopței și 'njosirei să'i tindă iar domnia.

Când ne pătrunse moartea cu recele-i fior,
Voi ați eșit în cale-i cu braț răzbunător,
Copii fără de nume ai brazdei roditoare,
Voi, cei bătuți de vifor și mîngăiați de soare,
Copii scăldați în lacrimi, de visuri legănați,
Ai freamătului tînăr și-ai codrilor fîrtați.
Și ochii v'au fost fulger ce fulgerul înfrînge,
Și-al vostru piept zăgazul potopolui de sînge
Cuvîntul v'a fost tunet și trăsnet lovitura,
Luminile credinței v'au poleit armura,
Ordiile satanei în fața voastră cad
Și strigătul pierzării ridică groaza 'n iad,
Căci, Criști ai vremei nouă, în slavă înveliți,
V'ați coborît năvalnici, ca iadul să'l zdrobiți.

O, nu sunt morți aceia ce 'n tainiți de mormânt
Cu moartea lor păcatul și moartea au înfrînt :
Când soarele se lasă în val de mare albastră
El nu e stîns : Veghiază peste odihna voastră.
Nu lacrimi aducem eroilor prinos,
Ci binecuvîntarea din suflet credincios.

Mărită fie clipa, în care v'ați născut
Și raza ce unește cu ceru-al vostru lut,
Mărit să fie gândul ce 'n luptă v-a pornit
Și cupa suferinței ce v-a 'ndumnezeit.
Mărire țărnei care suspinul vă păstrează
Cu stropii cei din urmă din inima vitează.
Măriți să fie zorii ce 'n slavă vă 'nvesmântă,
Și freamătul pădurei ce 'n vers duios vă cîntă.
Mărire vouă celor ce-ați spulberat osînda
Și v'ați oprit subt cruce ca să 'nsemnați izbînda,
Cari ați tăiat prin noapte triumfului cărare
Și ne-ați aprins pe ceruri al libertății soare.

Nu lacrimi, flori v'aducem și tinere vlăstări,
Cântarea de mărire pătrundă 'n larg de Zări,
Cutremure văzduhul chemarea ei sonoră,
Să smulgă dimineții fășii din aură,
Să 'mpodobească veșnic cu vâlul ei prea sfînt
Intrarea triumfală ce orbii-i zic mormânt.

Noi v'auzim îndemnul în cîntul primăverei,
Din zorii dalbi de ziuă, din murmurele serii,
Ne 'ntindeți plină cupa de har și viață nouă. —
Ca s'o sorbim cu sete. In veci mărire vouă ! . . .

Intre București și Budapesta

Regionalismul maghiar din Ardeal și iredentismul

de Al. Keresztury-Olteanu

5. Și mai interesant este jocul popoarelor transilviene cu cuvintele de „națiune“ (neam) și „constituție“. Doctrina lor de drept public merge atât de departe în exagerare, încât reprezentanții clasei nobilitare se consideră și ei drept ca o națiune independentă, susținând prin contractul social cunoscut sub numele „Unio trium nationum“ că se aliază ca o parte suzerană, ca o națiune constituită. Mentalitate, care, mai târziu, a cauzat multe greutăți tendințelor centralizatoare dela Budapesta. Concepția „înaintată“ a Ardealului în materie de drept constituțional și public se manifestă mai ales atunci când în urma păcii dela Oradea, în 1538, el devine principat independent. Principele se numește de regulă și mai departe „voivod“, câte odată și „Rege“. El este ales de sfaturile și ordinele compuse din reprezentanții celor trei „națiuni“. Pe lângă principe, funcționa un „consiliu intim“ compus din câte 7 membri din fiecare națiune. Acest număr a fost redus mai târziu la 6, apoi s'a fixat la 12. Trebuia să facă promisiune și jurământ că vor observa legile și privilegiile și că vor da principelui sfaturi bune și corespunzătoare binelui public. Cu atât mai mare ni-e mirarea dacă ne întrebăm: cum acest spirit public a fost totuși atât de zgârcit față de Români încât nu i-a acordat nici un drept, ci i-a confiscat și cele avute înainte? De ce mentalitatea de drept constituțional a Ardealului a fost atât de vitregă pentru Români? Iată, o întrebare la care vom căuta să dăm răspuns în cursul seriilor de idei expuse mai la vale.

6. Nu mă mai ocup de trecutul istoric al transilvanismului maghiar; cred că am convins pe cetitorii mei că existența acestei concepții nu-i o prezumție speculativă ci o realitate istorică. Astfel se explică articolul cunoscutului șef maghiar al revoluției, Kossuth Ludovic, care a fost publicat în 1844, în paginile ziarului „Pesti Hirlap“, fondat tot de dânsul, și anume: „Idea unității naționale a devenit o idee conducătoare a epocii noastre și poporul care nu se conformă acestei idei conducătoare, în viitor este amenințat de sclăvie și de subjugare. Noi, cei din Ungaria, am observat acest pericol care ne amenință și depunem o sforțare puternică pentru a scoate la iveală naționalitatea noastră; cu totul altfel se procedează în Ardeal, în al cărui interior maghiarimea este un element dezvoltat în cadrele aristocratizmului. . . Să aruncăm o privire împrejur. . . Ce suntem, noi, Ungurii? Aruncați între două popoare puternice, nu ne putem dezvolta liber. Deci ce datorie avem față de noi înșine? A respinge atacul, când aceste două elemente se vor ciocni, adică a ne uni cu acela care are interese comune cu noi și cu Regele nostru, și anume, a ne uni în contra celuilalt, care ne conturbă în fiecare moment, amenințând în fond independența noastră. . .

Ardealul nu numai prin sentimente naționale e legat de noi, dar și prin interesele lui politice. . . Dați-i unitatea necesară, și poporul maghiar va privi cu speranță înainte. Dacă Ardealul se va uni cu noi, poate să vină orice pericol, nu ni-e teamă. . .“

Unirea Ardealului cu Ungaria în urma acestor urgitări s'a făcut, dar — după cum am văzut mai sus — n'a devenit perfectă nici odată. Situația născută, ca drept urmare a acestei uniri, e tolerabilă până ce în anul 1867 poporul maghiar nu-și încheie cunoscuta pace cu Regele său, atunci însă dintr'odată ea devine insuportabilă. Până la 1867 guvernul dela Viena, dintr'un interes bine văzut, încurajează cu promisiuni provincialismul ținuturilor contopite, mai ales acelor care au și o populație de naționalități, după împăcarea pusă la cale de către marele bărbat de stat maghiar Deák Francisc însă, statul maghiar în interiorul său primește o mână liberă. Guvernul dela Budapesta, observând conflictul, care cu toată siguranța era să izbucnească între marele grupări ale popoarelor slave și acelor germane, căuta să centralizeze cât mai perfect puterea de stat. Legislația centrală neglijează interesele locale ale provinciilor și ține seamă numai de pericolul de care era amenințată. Pentru atingerea scopului său precizat, admite fără orice scrupul principiul: „scopul scuză mijloacele“. Chiar face abuz la fiecare pas de puterea sa de stat izvorâtă din suveranitate. În unele cazuri merge atât de departe în această privință, încât provoacă o rezistență din partea provinciilor lezate. Sunt momente, când această rivalitate iscată între elementele componente ale Ungariei, provoacă crize de guvern. Astfel s'a întâmplat la începutul secolului curent, când Regele, pentru a calma spiritele iritate, și mai ales pentru a paraliza rezistența pasivă a feudalismului protestant din Transilvania, a fost silit ca, Bánffy Dezideriu, în persoana baronului, să încredințeze formarea guvernului maghiar unui ardelean, (*Karácsonyi János dr, Ne faljuk fel egymást. Ziarul „Nagyvárad Napló“ din 6 Aprilie 1924, pag. 4.*) Tot Ardealului se datorește și faptul că șefii guvernelor maghiare dela 1867 încoace (Tisza Coloman, baron Bánffy Dezideriu, contele Tisza Ștefan și azi, contele Bethlen Ștefan) în majoritate erau protestanți.

Ce l-a determinat pe Regele Francisc Iosif I, urmaș credincios al Habsburgilor catolici, să adopte acest procedeu sistematizat? Sigur că rezistența Ardealului pe care acesta opusese tendințelor centraliste. Transilvania, cât trăise sub guvernarea principilor independenți, devenise un adevărat cuib al protestantismului. Spiritul acestui curent religios care dădea credincioșilor săi o mult mai mare libertate ca biserica catolică, acordându-le chiar și dreptul

de a-și utiliza la cultul divin limba lor națională, a găsit în Ardeal un teren favorabil pentru răspândire. În „epoca sa de aur”, sub domnia principelui Bethlen Gavril, principatul ardelean ia parte la războiul de 30 de ani, alături de cele mai mari puteri protestante ale Europei și se bucură de o reputație într'adevăr neobicinuită în istoria omenirii. Nobilimea protestantă din Transilvania deci primește cu mare simpatie mișcările revoluționare ale lui Bocskai Ștefan, Thököly Emeric și Rákóczy Francisc, cari luptau pentru dezrobirea maghiarimei de sub domnia Habsburgilor catolici, și, condus de aceeași considerație, dăduse o mână de ajutor și revoluției din 1848 care urmărea scopuri cam similare. Se opunea însă cu desăvârșire oricărei reforme care vroia să acorde oarecari înlesniri de drepturi poporului român din Ardeal, fiindcă o reformă de această natură ar fi lovit în primul rând în situația ei privilegiată, în interesele ei de clasă, acordând, prin libertatea națională și o libertate socială acelor Români, din a căror rânduri se recrutau imensele masse ale iobăgimei. După 1867, personalitatea protestantă a șefilor guvernelor maghiare asigură participarea Ardealului la rezolvirea problemelor vitale ale Statului maghiar.

7. Această coincidență de interese însă i-a determinat și pe catolicii ardeleni să se opună tendințelor unioniste. *Diploma Leopoldinum* din 1791 le garantează oarecare libertate de a-și conduce ei însăși chestiunile administrativobisericești. Văzând însă unirea Ardealului cu Ungaria, ei convoacă pe ziua de 27 August 1848 o adunare mixtă romano-catolică la Cluj, constituind „Statul Catholic”, care e declarat singur în drept de a administra bunurile bisericești. Opinia publică catolică se cam liniștește puțin, văzând că lupta de independență a Ungurilor a fost înecatată în sânge, dar devine cu atât mai nervoasă când în 1866-67 presimte curentul concilierilor puse la cale între Rege și popor. În rescriptul ministerial cu nr. 12896 din 12 Septembrie 1867, iscălit de baronul Eötvös Iosif, ministrul cultelor, acordă bisericii catolice o vastă autonomie de care se bucură până azi. (*Dr Onisitor Ghibu, Catholicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a Statului Român*, Cluj 1914, pag. 50—60.) Astfel spiritul ardelean, „iubitor de libertate”, obținuse o autonomie chiar și în sânul bisericii catolice, despre care se știe că e clădită pe principiile celui mai perfect centralism.

8. Pentru caracterizarea și mai perfectă a situației create prin unirea Ardealului cu Ungaria iată câteva rânduri din opera citată a d-lui Gyárfás Elemér, în care, acesta, deplânge soarta Ardealului: „Oamenii politici serioși și conștienți ai Ardealului vedeau clar că prin unirea cu Ungaria și desființarea autonomiei acestuia, poziția dominantă a claselor conducătoare se va pierde în neant, dar sperau că puterea unitară a statului maghiar le va da ajutor contra mișcării țărănimii române care se întăria din zi în zi . . . Astfel soarta maghiarimei din Ardeal a devenit dependentă statului național maghiar.”

„Bărbații de Stat dela Budapesta concurase între ei

Moartea Săracilor

de C. Baudelaire.

Pe noi, vai! numai moartea ne face să trăim,
Căci ea e scopul vieții și singura speranță
Ce, zilnic, ca un balsam, ne'ncântă și ne fură
Și veșnic ne îndeamnă să mergem înainte;

Prin ploae și furtună, prin viscole cumplite,
E singura lumină în zarea 'ntunecată;
E scumpa noastră casă, înscrisă 'n cartea vieții,
Ce pururi ne așteaptă cu masa pregătită;

E Ingerul ce ține în mâna fermecată
Și somnul ca și harul de vise minunate;
E patul nostru veșnic mângâietor și dulce;

E gloria divină ca și grânarul mistic;
E-averea noastră 'ntreagă și patria străveche,
Și poarta care duce spre Zări necunoscute!

Al. T. Stamatiad.

să dărâme orice barieră între Ardeal și patria-mumă, să desființeze orice instituție specială și să coloreze cu culorile tricolorului maghiar stâncile, văile, râurile și locuitorii Ardealului. Nici nu se poate măsura cea muncă de dărâmare care, sub pretextul „făuririi statului național maghiar”, a avut loc dela 1867 încoace în defavorul instituțiilor Ardealului.”

„A avut un rezultat și mai trist sugrumarea sau, cel puțin, adormirea spiritului ardelean . . . Ardealul n'a fost guvernat conform situației sale geografice și demografice, ci după un punct de vedere special budapestan; puterea publică nu s'a dezvoltat din puterile interne ale lui, ci ea a fost aservită unui factor extern, forței armate a monarhiei și a statului maghiar . . . Evenimentele ne-au dovedit că această politică a fost în fond greșită. Rezultatul obținut însă nu se datorește exclusiv războiului mondial. Pierderea războiului a accelerat numai mersul lucrurilor cari rezultau logic din situația Ardealului și din politica greșită a guvernului maghiar. Dacă n'ar fi intervenit războiul mondial, acest curs, poate, ar fi fost mai lent, ar fi durat încă decenii întregi, inducându-ne în eroare că umblăm pe calea dreaptă. Rezultatul de azi însă era inevitabil . . .” (*Gyárfás Elemér dr, Erdélyi problémák*, 1923, pag. 246—254.)

9. Să nu credem că această deosebire de mentalitate o vom găsi numai pe teren politic. Ea s'a accentuat, și anume, și mai simțitor, și 'n poezia populară. Am avut ocazie a dovedi că poezia populară, și mai ales, acele balade vechi ale Secuilor, pe care folcloristica internațională le-a comparat, în frumusețea lor, cu cele din Scoția, reprezintă o culoare specială pe paleta culturii populare maghiare și arată o înrudire apropiată cu poezia naivă a popoarelor din Peninsula Balcanică, (Al. Ke-

Pâinea de grâu curat

— Povestire din popor —

de Gh. Tulbure.

Era într'un sat un om foarte bogat. Avea țarini întinse și roditoare, cirezi de vite frumoase, o nevastă harnică și copii sănătoși. Pe deasupra o droaie de slugi și argați, cărora toată ziua le împărțea la porunci, ca un boier. Toate-i mergeau din plin și nimic nu-i lipsea din bunățile lumii.

Totuși nu era omul liniștit în sufletul său și nu era mulțumit cu soarta. Un gând îl rodea la inimă și nu-i dădea pace ziua și noaptea. Se frământa singur-singurel și nu spunea nimănui nimic. Într'o zi s'a hotărât totuși să-i spună nevastăii sale taina, care-l muncea.

Se trezi dis-de-dimineață și zise către nevastă :

— Ascultă, tu, miere !

Avere, slavă Domnului, avem destulă. Poate suntem cei mai bogați din împrejurimea aceasta. Și cu toate astea eu nu sunt mulțumit cu ceva. Aș dori adică să mănânc pâinea cea mai bună din lume, o pâine mai bună, decât cea de grâu curat. Uite, asta e dorința, care mă roade

resztury-Olteanu, Influențe reciproce între poporul român și cel maghiar, Poezia populară. Rev. „Cele Trei Crișuri” An. V. Nr. 2. pag. 24—25.) Tot odată limba maghiară vorbită în Ardeal diferă, nu numai ca fonetică, ci și ca vocabular, de cea din Ungaria. (*Kriza János, Vadrózsák, Székely Népköltészeti Gyűjtemény. Vol. II. pag. 229, 285.*)

Di Trozner Ludovic, studiind această divergență de mentalitate, a constatat că, ea nu se referă numai la balade și limbă, ci, mai ales la Secui se află și în felul de cugetare al poporului. Episcopul Kriza, care în a doua jumătate a secolului trecut ne-a dat cea mai completă colecție a poeziei populare secuiești, ne-a notat din limba Secuilor următoarele proverbe : „Székely szülte a magyart” (Secuiul l-a născut pe ungar), „Ha a világon székely nem volna, magyar sem volna” (Dacă n'ar exista pe lume secuicul, apoi nici ungar n'ar fi), „A székely és magyar közt az a különbség, ami az embernek a fia és unokája között” (Deosebirea dintre Secui și Ungur este identică cu deosebirea dintre fiul și nepotul omului), (Kriza op. cit. vol. II. pag. 367). Secuiul nici odată nu s'a numit, ungar. Chiar cele mai vechi documente ne vorbesc de „Universitas Hungarorum, Saxonum et Siculo-rum.” Nici sub regimul maghiar n'ar fi zis nici odată că el este din Ungaria. „Țara Ardealului” (Erdélyország) era în totdeauna patria lui. Astfel ni se pare suspectă logica acelor cari, — opunând mentalității secolului al XX-lea, făuritorul lozincei autodeterminațiunei popoarelor, ideea unitară maghiară — combătuse tratatele de pace, cari recunosc această existență individuală etnică a secuimei.

de mult și nu-mi dă pace. Pentru aceasta m'am hotărât să te las și să plec de acasă. Am să umblu un an de zile și să cutreer lumea și țara. Dacă voi afla ceace caut, atunci de astăzi într'un an mă înapoiez acasă. Iar de nu voi afla, atunci am să intru' slugă la cineva. Dacă Dumnezeu așa a lăsat, ca și stăpânii să mănânce din aceeaș pită cu slugile, atunci ori slugă ori stăpân, e tot atâta . . .

Femeia îl asculta tot mai mirată și mai îngrozită. Apoi, făcându-și sfânta cruce, începù să-l spele și să-l ocărăscă :

— Cum nu te temi de Dumnezeu păgânule, să scoți din gura ta astfel de vorbe ? Cum nu ți-e frică de bătaia și de pedeapsa Tatălui din cer, care te poate orbil să nu mai vezi lumina soarelui ? Dar n'ai tu tot ce tre, buie ție și pruncilor tăi ? Și acum ți-a trăznit prin minte nebunia să iai lumea în cap ? Tocmai acum, în toil lucrului, când plugarul ar dori să fie două zile legate una de alta !

Și câte de toate i-a predicat și i-a descântat biata femeie, ca să-i scoată gărgăunii bărbatului din cap. Dar toate vorbele ei au rămas mazăre pe perete. Și-a lua traista și bățul, a plecat și dus a fost.

Trei zile și trei nopți încheiate a tot mers el la drum, de dimineața până seara. Într'un loc îi ies în cale doi oameni bătrâni.

— Noroc bun, să dea Dumnezeu ! — dădu el binețele, dar dumneavoastră de unde veniți și ce umblați ?

— Umblăm prin lume s'o cunoaștem.

— Atunci, dacă nu v'ar fi cu supărare, v'ași întreba ceva : Cât ați tot umblat n'ați aflat cumva acea ce caut eu ?

— Dar tu ce cauți ? — întrebă Dumnezeu, căci dânsul era unul din moșnegi.

— Eu mi-am pus de gând să umblu și să caut până ce voi afla o pâine mai bună, ca cea de grâu curat. Zău așa . . .

— Și de mult umbli după treaba aceasta ?

— Numai de două-trei zile. Dar spun drept, că mi s'a urât acum. Aș fi gata să mă înapoiez acasă, dar mi-e rușine de nevastă-mea. Că ea n'a voit cu nici un chip să mă lase să plec. Și a rămas plângând și blestemându-mă.

— Vino cu noi, că avem să te ducem și să te săturăm de pâinea, pe care o cauți tu — zise Sânt-Petru, celălalt moșneag, cu glas mângâitor.

Porniră tustrei la drum înainte.

Nu peste mult, Sânt-Petru șopti ceva lui Dumnezeu, la ureche. Cât ai bate în palme omul nostru se prefăcù în cal bătrân.

Sânt-Petru îl luă de căpăstru și merseră mai departe până când ajunseră aproape de marginea unui sat. Aici întâlniră ei un biet om sârman, care mergea pe marginea

drumului amărât și posomorât, de gândeai, că i-a ars casa.

— Ce necaz ai, omule, de ești așa de plouat? Îi întreabă Sîn-Petru.

— Necaz destul de mare. Că din darul lui Dumnezeu, aveam și eu doi călușei, cu care mi lucram sfo-ricica de pământ. Dar unul tocmai azi mi-a murit. Acum n'am nici cu ce să-mi ar locul, nici parale n'am să-mi pot cumpăra altul. Dar bun e Dumnezeu și doar îmi va ajuta să-mi pot cumpăra cal. Că numai în dânsul mie toată nădejdea . . .

Și cu acestea porni să plece mai departe. Dar Sîn-Petru, văzându-i credința, îl opri și-i zise:

— Uite calul meu. Ți-l dau împrumut pe un an, să-ți lucrezi cu el. E cam bătrâior, dar trage bine la ham. Te rog numai să nu-i dai de mâncare nimic altceva, decât tărățe de lemn. De azi într'un an viu după el. Până atunci fă cum îi putea și cum îți va ajuta cel de sus.

Nu știa bietul om, cum să-i mulțumească streinului, de atâta bunătate.

Se despărțiră. Omul plecă cu calul către casă, tot mulțumind în gândul său lui Dumnezeu, pentru norocul nevisat, ce i-a trimis în cale. Ajungând acasă, duse calul în grajd și-i dete tărățe de lemn, cum îl învășase Sîn-Petru, pe care, bine înțeles, nu avea de unde să-l cunoască. Dar calul sufla numai din nări și nu s'atingea de tărățe. Omul se uita și nu știa acum ce să creadă.

Temându-se însă să-i calce porunca stăpânului, ca nu cumva să fie mai rău, îi dete și a doua zi și a treia zi acelaș nutreț, până când deodată, calul, neavând încotro, începù să le mănânce. Atunci omul îl prinse lângă celălalt ortac al său și-și lucra pământul de zor, știind că s'apropie timpul să-l dea îndărăt.

Anul trece repede, mai ales pentru cei cari nu mănâncă tărățe din lemn. Cu mare greu a trecut însă pentru omul nostru, care era cal. Când s'a fost împlinit sorocul, Dumnezeu cu Sîn-Petru se și înființară în ograda omului să și ducă calul. Creștinul nostru li-a mulțumit din toată inima și duse mâna la șerpar să le plătească chiar pentru folosința calului. Dar Sîn-Petru n'a voit să primească nimic și la urmă i-a spus omului, că cine este dânsul. Și cu asta Sfântu s'a făcut nevăzut cu cal cu tot. Când s'au oprit, erau la casa omului-cal, care-și lăsase nevasta singură. Dădură moșnegii bunăseara și rugară pe femeie să-le dea o leacă de sălaș peste noapte, iar calului să-i dea o mână de fân, că nu mai poate de flămând.

Femeia îi primi bucuroasă și-i pofti în casă. Luă apoi calul de căpăstru și-l duse la grajd.

Se urcă în șopru și-i aduse o furcă de fân. Când să-i-o pună în iesle calul, în loc s'apuce de fân, se dă la femeie s'o sărute. Atunci femeia mâniaoasă și speriată, îl plesnește odată cu furca în cap, de orbi calul numai decât. Apoi îl lăsă și se duse în casă, ca să le gătească celor doi drumeți ceva de cină. În vremea asta Dumnezeu făcù ce făcù și preschimbă calul iarăși în om.

Femeia aduse mâncarea pe masă și începù să istorisească celor doi streini cum a părăsit-o bărbatul și a plecat în lume, să mănânce pită mai bună, decât cea de grâu.

În momentul acesta se deschide ușa și bărbatul ei intră cu: bună seara!

Era tare îmbătrânit și orb la un ochiu.

— Așa. Văd, că ți-a răsplătit Dumnezeu, omule răsfățul și nelegiuirea, ce-ai făcut, când te-ai dus și m'a lăsat. Îți lipsește și ochiul, cum văd. Ce-ai pățit?

Omul, amărât și rușinat, îi povesti toată pățania lui, spunându-i mai pe urmă, că el a fost calul din grajd, pe care l-a lovit cu furca. Deaceea-i lipsește acum un ochiu . . .

În vremea asta Dumnezeu și cu Sîn-Petru se făcuseră nevăzuți. Când s'au pomenit ei, moșnegii nu mai erau nicăeri.

Atunci au înțeles ce fel de oaspeți au avut în casă și au mulțumit lui Dumnezeu.

Și deatunci i-a trecut omului pofta de pâine mai gustoasă, ca cea de grâu curat.

Pentru că *nemulțumitului i-se ia darul* — zice o vorbă vechie.

Porcul Boerit

de George Bota.

Dintr'o porcărie un purcel odată
Din lături, gunoae, ajutat de soartă,
Se trezi'n palatul unui bogătaş
Și'ncepu să ducă viață de oraș.
Il culcau, se spune, n'pat de puf și pene,
Pe covoare calde, mândre persiene,
Iară dimineața când eșea din pat,
Il duceau la bae și la parfumat.
Tot mâncări alese i se dau la masă,
Il slujeau vreo zece, ca p'un porc de rasă:
Fecior, jupâneasă, lacheu, pivnicer,
Cu'n cuvânt purcelul a ajuns boer!
Abia prinse bietul porc să boerească
Și văzând cu ochii'ncepe să slăbească.
Se topea cu zile bietul, se stingea,
Iară boala crudă nimeni n'o ghicea.
Până când la urmă, când era să moară,
După zeci de doctori, vine-o bătrâioară:
— Bată-vă norocul, ce v'ați apucat
Să aduceți porcul tocmai în palat?
Nu parfum și bae, nici mâncări de preț
Ci degrabă-l duceți iară la coteț!
Și minune mare, porcul a scăpat
Când în porcărie iar l-au așezat.
Se putea, se zice, și altfel să fie:
Să prefaci palatul într'o porcărie.
— Pentru porc, palatul n'are nici un preț,
De nu poate duce viață de coteț.

Jucării pentru sufletul meu

de George A. Petre.

INGERUL NEGRU

Aznoapte tăcerea s'a lăsat, grea, pe pământ,
Ca o lespede de piatră pe-un mormânt.
Liniștea a domnit împrejurul meu,
Ca mai'nainte de cuvântul lui Dumnezeu.
Gândurile mi s'au sbătut, spăimântate, între pereți,
Ca niște pasări încolțite de ereți.

Aznoapte odaia mea a fost mormânt
Cu bulgări de tăcere peste gură fără cuvânt.
Am stat în ea palid, rece, nemișcat,
Ca orice om de rënd, mort și 'ngropat.
Mortea gârbovită, ca o bunică ce-a uitat să moară,
S'a aplecat mult peste fața mea de ceară
Și mi-a șoptit vorbe de care atât m'am temut,
Că pân' la cântatul cocoșilor am rămas mut.

Aznoapte, în fața morții, am fost mic, mic
Și n'am putut să-i răspund nimic.
Marele somn se prelingea nesimțit în mine,
Ca tăcerea printr'un castel în ruine.
Și era să închid ingerul negru sub pleoape,
Când cocoșii, simțind, au țipat pe-aproape.
Ingerul negru a pierit ca un strigoi
Și nu știe nimeni ce-am vorbit amândoi.

ULTIMUL MORT

În noaptea aceasta am intrat iarăși în cimitir,
Unde morții mei zac îngropați în șir.
Am dus pe umeri târnăcop, lopată, sapă
Și-am săpat cu mâini ostenite ultima groapă.
Am plâns tot plânsul pe care'n mine-l port
Și, tăcut, mi-am îngropat cel din urmă mort.

În noaptea aceasta am înfipt ultima cruce
Și-apoi, ca un drumet străin la răscruce,
Am stat nedumerit, printre morminte,
Neștiind a'apuc drumul: înapoi ori înainte?
Am ingenunchiat la crucea ultimului mormânt
Și-am bocit bocet fără cuvânt.
Și sufletele morților mei morți în veci
Fălfăiau, reîncarnate în liliaci.

În noaptea aceasta mi-am îngropat ultimul mort.
Întunericul se arcuia peste mine, ca un cort.
N'am putut să culeg din beznă stele,
Dar am sfărmat pe sicriu un șirag de mărzele.
N'am avut bulgări tăiați de sapă,
Și'n schimb mi-am aruncat inima'n groapă.
Și, negăsind piatră mai grea pe pământ,
Mi-am așezat sufletul lespede pe mormânt.

ZIUA TUTURORA

Știu: va veni, fără veste, o zi,
Când eu, cel de azi, nu voi mai fi.
În locul tuturor gândurilor mele, stinse,
Vor pălpâi câteva lumânări aprinse.
În locul caldei răsufării de acum,
O cădelniță va sufla din tămâe fum.

Știu: voi fi'ntr'o zi prilej de paradă.
Oameni străini se vor opri pe strada
Și vor întreba, curioși, cine-am fost;
Dar răspunsurile, pentru mine, nu vor avea rost.
Cineva, care poate acum mi-e departe,
Mă va privi întristat, gândindu-se la moarte.
Prietenii mă vor lovi cu bulgări de lut
Și eu voi fi bun, mulțumit și tăcut.

Știu: voi pași după propriul meu dric
Și oamenii n'au să știe nimic, nimic.
Voi merge să'nchid într'o singură groapă
Universul, pe care mintea-mi n'a putut să-l cutroapă
Și'n timp ce alții vor izbi în stânca de mister,
Eu voi duce taina'n pământ și'n cer,
Și voi privi de-acolo, uneori, spre ei,
Mirându-mă cât sunt de proști și de mititei.

ETERNA CHILIE

Moartea, ca o femeie 'nțeleaptă și bătrână,
Imi va aminti că-am fost odinioară țărăna.
Voiu închide ochii, ca să cuget profund,
Cu mintea adâncită în ape fără fund.
Și voi rămâne așa: concentrat și drept,
Ca un copil cuminte cu mâinile la piept.

Moartea mă va lua apoi de mână,
Iar eu voi asculta-o că pe-o augustă stăpână.
Mă va zăvori într'o chilie neagră și mică
Și mie nu-mi va fi, în întuneric, frică.
Va fi frig și mie nu-mi va fi rece.
Va trece timpul și eu nu voi ști că trece.
Absorbit, ca un chimist, voi descompune
Elementele din cari viața se compune.

Moartea nu se va înapoia niciodată.
Ușa chiliei va rugini etern încuiată.
Imi va părea rău, când o femeie va bătea
Și eu voi cerca s'o deschid, dar nu voi putea.
Atunci, palidă, își va frânge genunchii grei
Și mă va oglindi în apa ochilor ei.
Și când va răsări din lut o floare de nea,
Va crede că-i gândul meu, înflorit pentru ea.

† SAVIN CONSTANTIN

de I. Samarineanu

Nici-odată nu-i prea târziu să ne exprimăm regretul pentru unul care a dispărut dintre noi pentru totdeauna, cu atât mai mult cu cât, prin valoarea și hărnicia din timpul vieții, lasă o dungă luminoasă.

Pentru mine *Savin Constant* (nu-l știam decât cu acest nume) a însemnat ceva mai mult, deoarece, într-un scurt timp în rândul cunoștințelor privilegiate, mi-a fost un ajutor pentru satisfacerea unei naive dorințe de debutant, aceea de a cunoaște personal „scriitorii” (termen care cuprindea mult misticism) și simțeam o bucurie (rezultând din satisfacerea amorului propriu) atunci când, ducându-mă, după cursurile de după amiaza, la orele 7 și jumătate seara la cantina studențiască Gutenberg, îl întâlneam singur, mărunț și obosit printre alți tineri. Savin, nebănuind situația cu totul excepțională ce i-o creaa intern, misticismul meu, mă invita simplu să stau la masă lângă el. Stăteam răstimpuri lungi fără să spunem o vorbă. În mintea mea avidă de extraordinar, erau excluse toate ispitele pentru o conversație banală, căci prima discuție cu „*Savin Constant*” trebuia să aibă un subiect serios, literar. (Această discuție nu a avut loc nici-odată, fiindcă Savin era totdeauna grăbit iar eu, deși preferam o discuție cu subiect literar, aveam o amarnică oroare pentru discuții în general.) Posibilitatea adevăratei comunicări spirituale între mine și Savin a fost prilejuită de un exemplar din No. 3—4 din 1928 al revistei „*Familia*” pe care aveam să i-l înmănez înainte de vacanța cea mare, când el trebuia să plece la Craiova să-și facă stagiul. Savin îmi ceruse acel exemplar pentru că avea pregătit un volum de schițe „*Pata de Cerneală*” și i lipsea schița „*Povestirea unui prieten*” apărută în acel număr al „*Familiei*” (Satisfacerea acestei remiteri din lipsa condițiilor determinante, cu trecerea zilelor a căpătat un caracter comic. Când îl cautam eu, nu-l găseam, când mă găseam, nu aveam revista la mine.

„Adu-mi-o odată, nene” spunea el. „De acum am s'o port constant în servietă, îi promiteam eu, până când, într-o zi, la prânz, coincizând toți termenii: eu, el, revista, transferatul a putut să aibă loc.)

Totuși persoana lui Savin Constant nu avea nimic care să turbure atât de mult. Cu încetul s'a definit tipul omului perseverent, voluntar. Bravă oboseala și veghea, înregistrate totuși pe fața lui, puternic brăzdată, mărturiile ale formei de viață s'buciumată, pe care o ducea. Suferea de mizeriile psihice caracteristice intelectualului de azi și de nevoile obișnuite, cari rezultă din lipsă, lipsa pură și simplă, sărăcia tragică, a scriitorului nostru. Din această cauză era silit să muncească în trei direcțiuni diferite. Era funcționar la Domenii, studia, scria.

Patrimoniul acestui tânăr scriitor e mic; constă din puține scrieri.

În „*Idoli de Humă*” se poate pătrunde retrospectiv până la sezișarea sufletului lui, sufletul unui om

Copilului

de Florica Butu.

Rază de lumină ce împrăștie peste tot pământul bucurie, duiosie și ciripit de pasăre. Mugurii florilor să te încunune. Să te încălzească focul ochilor mei, suflarea inimei mele! Despletești gălăgios viața noastră, viața tuturor, și, la gunguritul tău, amuțesc toate preocupările.

Tu, vii în viață ca aurora peste fărmlul tăcut! Avui pe masa mea flori, flori multe. Ele, cu parfumul lor împrăștiau sănătate, putere, viață. Printre ele eră și gingașul crin, crin imaculat. Dar într'o zi văzui florica ofilindu-se, petală după petală se năruia la pământ...

Și mă gândii fără să vreau la moartea copilului ce se deslănțue întocmai ca furtuna din seninul cerului. Isvorul neseccatelor suspine ale mamei pe cari pământul nu le poate alina cu tot aurul său!

S'au scurs atâtea veacuri — și — tot atâtea vor mai trece, și fieștecare mamă s'a jucat cu mânuțele și piciorușele copilului ei. Tot atâtea mame și-au ghemuit la sân copilașul plăpând, torcând firul visului, dându-i putere, viață din viața lor...

Atâta oboseală și cântec de leagăn au depus toate, dealungul veacurilor, pentru a-și feri lumina, odorul lor, de adierile neînduratei soarte.

Blânda rază de lună acoperă pământul cu surâsul ei protector, învăluind în tăcere zarva zilei. Și, cine nu cunoaște cu câtă lăcomie și putere își ocrotește pământul făpturile lui, dând firului de iarbă roua dimineții, iar mugurului sărutul cald al soarelui...

Induoșată și nemișcată privesc jocul copilului în grădină. În ce împărăție de basme, în ce zări îndepărtate trăește el, zâmbind fieștecăruia cu acelaș surâs ce farmecă, ce întristează?

Prin tine, de când te naști, întrezărim o nouă pulsație de înprospătare — o nouă eră de lumină. Dar, mai ales, bătrânii simt, chem toate aceste speranțe căci prin tine văd propășirea neamului lor, viața lor, îndemnul spre bine, continuarea muncii lor.

Fie-ți viața de lungă durată, și, fii ferit, oculit de cătușele întunericului. Să-ți dea cerul puțința de a revărsa în toată viața numai harul ingerescului tău suflet — neprihănită-ți chemare.

Și în umbra nserării scaldă, copilul, în glasuri de argint, numele Domnului...

fără copilărie, cu tinerețe puțin idilică, dar cu multe năzuințe, cari își au obârșia în vitalitatea ce pulzează întrînsul. Se manifesta aci latura tragică a personalității lui, tragism mai vechiu și care formează substratul laturei critice și umoristice pe care o relevă Dl. G. Acsinteanu în cuvîntarea despre Savin, ce-a ținut-o la Fundația Carol și care este fixată în volumele de proză (volumul de nuvele „Autentice” și „Pata de Cerneală” apărut în ultimul timp, după moartea lui, la catastrofa dela Recea.)

BLESTEMUL

de Constantin Dobos.

E toamnă, aproape să dea în amurg
Și cerul e roș ca de sânge;
Furtuna vueste'n codru'noptat,
Iar frunza amaric se plânge.

Pe drum se ridică vârtejuri de colb,
Se'nvolbură frunzele moarte,
In danjuri funebre plutesc, implorând
Ca vântul spre cer să le poarte.

Pe calea aceasta de trei luni în șir,
Când noaptea cu'nctelul se lasă,
Grăbit se strecoară venind dinspre sat
A prințului Conrad mireasă.

In creastă de munte sfă vechiul castel,
Spre el Maria se'ndreaptă;
E însă zădarnic... la locul știut
Logodnicul n'o mai așteaptă.

Iar astăzi plecase cu gândul la el,
I-e dor de sărutu-i fierbinte
Și-aminte și-aduce de-acuma un an...
Și câte nu-i trece prin minte.

In brațe, strâns ține pe noul născut,
E rodul iubirei prea sfinte
Și-ar vrea să-i mai spună lui Conrad, că el,
Acestui copil i-e părinte,

Să-l roage să țină un sfânt jurământ,
S'o iea mai curând de soție
Că lumea o râde; de ea și copil
Părinții nu vor să mai știe.

Deodată o prinde un tremur prelung
Și mii de fiori o săgeată,
Iar trupul și-l simte că parcă-i tăiat
Cu mii de cuțite deodată.

Se luptă s'ajungă la locul știut
Căci vine un nour de ploaie;
Durerile însă o țin ca pe loc
Genunchii abia-i mai îndoaie.

Și acuma copacii îi par că se'nvârt
Și pietrele drumului joacă,
Iar mintea-i se pierde și parcă'n urechi
Aude un sgomot de toacă.

Deodată ea cade; cu ochii închiși
De suflet se pare lipsită,
Căci simte cum Conrad s'ascunde de ea
De-o mamă în veci necinstită.

Cu fața ca ceara, cu păr despletit,
Cu haina la piept descheiată,
Nu simte nici frigul și nici că-i în drum
Și nici că de toți e uitată.

Cu mâna ei stângă la piept ține strâns
Pe prunc și-l îndeamnă să sugă:
Atâta putere mai are; ca mâini
Cu câini, vor lua-o pe fugă.

De sete, la drum, își luase-un ulcior
Cu apă, dar toată-i vărsată;
Și sufletu-i arde grozav, iar în zări
Măcar un drumeț nu s'arată.

Târziu parc'aude, așa, ca în vis,
Un tropot grăbit de copite
Și-un sgomot de pietre călcate mereu
Și'n urmă apoi asvârlite.

Venea într'o goană nebună de cal,
De pinteni mereu așătată,
Stăpânul aceluia castel înegrit
Și care lui Conrad i-e tată.

Pe prințul bătrân, ea nu l'a văzut
Vreodată și nici nu-l cunoaște;
Urăște țărani, în sat nu venea
Nici chiar în ziua de Paște.

Il știu însă toți: e ca tigru de rău,
Sălbatec și fără cruțare;
Cu fața ncruntată, e veșnic ursuz
Și-o vorbă mai bună el n'are.

Știu toți că'n odaie sta ziua ascuns
Ca fiarele rele, de pradă;
Doar seara se plimbă cu pas apăsător,
Cu biciul în mâni, prin ogradă.

Dar mila de scumpul odor chinuit
O'ndeamnă să-i stea înainte,
Crezând că e altul, că nu-i tocmai el,
Să-i creadă-a durerii cuvinte.

Iar prințul, călare, purtat ca de vânt
Se'ncruntă; brutal, de departe
Cu mâna cea dreaptă îi face un semn
Din drum, să se dea la o parte.

Cu greu stăpânește și calu'nspumat,
Cu frâul puternic îl strânge!
Nu vede zăbala, nici pintenii lui
Că s'roșii ca focul, de sânge.

— „Femeie, ce stai ca de piatră, în drum,
Ori vrei să te calc în picioare?
Acuș îți încing un bici peste ochi
De n'ai să mai vezi că e soare!”

— „Stăpâne, ai milă de-un prunc chinuit
Ce vorbă nu știe să nceapă;
Trimte o slugă, de mergi spre castel,
Să-mi stâmpere setea cu apă.”

„De-acasă m'alungă, părinții mă bat
Și ziua m'așcund ca și hoții;
Tot satul mă râde, se strâng ca la urs,
Mă râd și streinii, cu toții”

„Indură-te Doamne, de-acest copilăș,
Căci prințul cel tânăr i-e tată;
Aicea zădarnic aștept de trei luni,
Acum și de el sunt uitată!”

Și multe mai are, prea multe de spus,
Dar prințul grozav se încruntă,
Iar pieptu-i se umflă și-i flutură'n vânt
Stufoasa lui barbă căruntă.

N'așteaptă să-i spună mai mult, un cuvânt,
Deodată în față-o lovește,
Se'ntartă el singur și bicele cad
Nebune, cumplite, orbește.

Rupându-se biciul, se simte-obosit
Și atunci ca un demon s'avântă...
Sub fierul potcoavei focosului cal
Noroii și cu carne, frământă.

Iar luna se saltă pe cer tot mai sus
Ca ziua, se face lumină;
Depart, s'aude un cal în galop
Abia ca un zumzet de-albină.

Maria tresare, presimte că a fost
Chiar prințul și spusu-i-a totul;
In furia oarbă, de ură cuprins
Bunicu'și ucide nepotul.

O clipă privește și vede pe prunc
Că nici nu mai poate să plângă,
Că plin e de sânge și-i rupt un picior
Și-i frântă și mâna lui stângă.

Se uită mai bine și'l vede că-i mort
Și-o clipă rămâne ca mută;
Sălbatic, își ține copilul la piept
Și ochii și gura-i sărută.

In ceasul din urmă, cu ochii la cer,
Se roagă'n genunche într'una,
Căci singurul martor ce-o vede acum —
Și-atâta cruzime — e luna.

— „O, Doamne... mă iartă că blestem
[și plâng
Când șanțu-unui drum va fi groapă;
E dreaptă atâta pedeapsă când știu
Că nu am cerut decât apă?”

„De-i dreaptă pedeapsa, tu Doamne,
[să-l ierți
Pe prinț, că și el e părinte,
De dragul lui Conrad și-acestui copil,
Se'ntunecă slaba mea minte.

„De nu însă, Doamne, isvor tu să-i faci
Din ochi și să-mi umple ulciorul
Cu lacrimi, să-mi stâmpăr și setea pe veci
Să-mi spăl și de sânge odorul!”

* * *

E noapte și prințul s'apleacă spre cal,
Dă pinteni s'alerge mai iute,
Iar frâul îl lasă în voie, ușor,
Ca goana mai mult s'o ajute.

Deodată, el simte-un ulcior de pământ
Că ritmic de pieptu-i se bate,
Legat după gât cu un lanț ruginit...
Tovarăș de chinuri și frate.

El simte ulciorul femeii din drum
Și-o spaimă grozavă l'apucă;
Iar calul îi pare că stă într'un loc
Și'n urma lui vine o nălucă.

Cu groază se uită de jur împrejur,
Fantoma-i alături de dânsul —
Se'ncearcă să smulgă ulciorul din lanț...
Și'atunci îl înăbușă plânsul.

Se uită să vadă lumina 'n castel...
Nu știe cât e de departe —
Și 'n loc s'o ajungă, el fuge de ea,
De casă pe veci se desparte.

Și sforăie calul, se scutură 'n loc,
Căci drumu-i greșit și e noapte —
Iar prințul stă țepăn în șea, ascultând
Mereu niște jalnice șoapte.

Și-acum îl așteaptă acasă pe prinț
Copiii, căci mama li-i moartă;
Tăcuți, stau în turn, să-l zărească pe drum,
Iar slugile toate la poartă.

Nu știu c'a murit, că-i strigoi, că e orb
De plâns, să tot umple ulciorul,
Să-i stâmpere setea Mariei și-apoi
Să-i spele de sânge odorul.

Că 'n oricare noapte când sună 'n castel
Greoii, o bătae de clopot
Maria se scoală cu pruncu-i din morți
Și-ascultă s'audă un tropot.

Și când răgușit cocoșii vestesc
Că ies toți strigoi din groape —
Atuncea apare și prințul, pe cal,
De locul osândeii aproape.

Aici, pe Maria o vede în drum,
Cum ține copilul în brață
Și-o spaimă-l cuprinde simțind tot mai mult
Cum sufletul parcă-i îngheață.

Atunci se coboară grăbit de pe șea
Și merge 'n genunchi spre Maria,
Rugând-o cu lacrimi să uite ce-a fost,
Să-i ierte pe veci nebunia.

Cu mâna cea dreaptă apucă sfios
Ulciorul, spre ea îl întinde,
Tăcut, umilit, o'ndeamnă să bea
Și-un tremur puternic îl prinde,

Și fără să vrea, ulciorul cel plin
Pe mână deodată îl varsă;
Scrâșnind de durere, răcnește prelung,
Că mâna lui loată e arsă.

Maria se 'ntoarce, pășește spre șanț
Făcându-se iar nevăzută —
Iar prințul rămâne 'n genunchi pironit
Simțind că iertarea-i pierdută.

Când cântă cocoșii, încăleacă iar,
Pornește plângând prin ogoare;
De zori se ferește căci parcă-l străpung
Cu mii de cuțite și-l doare.

O... prințe și 'n lume-i atâta de greu
Să uiți și să ierți câteodată —
Dar blestemul spus în ceasul suprem
Pieri-va cu omul odată?

O scrisoare întârziată către Caragiale.

Scumpe Maestre,

Cetind repertoriul trupei teatrale „Vestul Românesc“,
cu indiscripțibilă bucurie am descoperit și trei piese din
nemuritoarele Tale creațiuni.

Nu cunosc literatura critică ce a fost provocată de
operele Tale și nici nu sunt eu chemat să fac aprecieri
asupra lor. Dar, ca și un fanatic cetitor al scrisului Tău,
îți cer voie să depun, la picioarele Tale, omagiul meu și
prinosul meu de recunoștință pentru tot ce ai dat litera-
turii române și celei mondiale.

Ași putea fi întrebat, de ce vine acest omagiu cu
atâta întârziere. Iată de ce: Deși îți cunosc demult toate
scrierile, pe cari le recitesc adeseori, cum recitește un
bun creștin scripturile sfinte, totuși, împrejurări recente
m'au făcut să ridic altar memoriei Tale eterne. Am fost
muștrat de mulți, aproape de toți, pentru Tine și pentru
„Năpasta“ Ta, în care eu am găsit cel mai fecund izvor
de inspirație în străduințele mele. Te rog, iartă-i pe toți,
în bunătatea Ta care a rămas proverbială. Eu, în cultul
meu pentru Tine, ce cu sfințenie Ți-l păstrez, nu sunt în
stare să-i iert. Au făcut o mare nedreptate față de „Nă-
pasta“ pe care Tu însuși ai pus-o mai presus de toate
scrierile Tale.

Și iartă-mă și pe mine că mi-am pus numele ală-
turi de cel al Tău, dar am făcut-o sub forța irezistibilă a
geniului Tău. Și dacă această creație divină a geniului
Tău a revărsat o rază luminoasă și asupra mea, sunt
convins că Tu mi-ai trimis-o.

Trimite-mi, Te rog, și de aici înainte noui puteri,
noui îndemnuri ca să pot redeștepta credința celor slabi,
mândria și satisfacția celor buni, pentru nemurirea ace-
luia ce a fost: Ioan Luca Caragiale.

Timișoara.

Sabin V. Drăgoi.

Glasul sfinxului*)

de Const. Goran.

Cununi de fulgere mă 'mpodobesc
Și soarele mi-e frate,
Iar din adâncă mea singurătate
Ascult uind talazul pământesc...

... Aud și-acum mulțimea de popoare,
Gemând ca o vâltoare 'n jurul meu
Cu patimi și cu vise 'nșelătoare:
Dar, rând pe rând, cu toți-au împietrit
In albele sicrie din pustiu,
Cum veți dormi și voi într'un târziu...

... Sub uriașul vremii pas
Doar eu și Nilul am rămas...
Din mine vreți să smulgeți o făclie
Să luminați misterul meu:
Și cercetați... veți cerceta mereu,
Eu tot mai sus stăpân pe veșnicie,
Vă voi privi cu ochi de ghiață...

... Vă îmbătați de-un vis, de-o nălucire,
Petreceri și rășboae pregătiți:
Dar, rând pe rând, cu toți vă risipiți
Sub neclintita mea privire...

... Și, totuși, câteodată mă 'nspăimânt
De înălțimile necercetate
Și-aud un glas ca trâmbița cum bate...
...Acei ce-ți dete viață unde sânt?...

*) Dintr'un volum de poezii ce va apare în curând.

Tânărul Rege

de Oscar Wilde.

Era în ajunul zilei hotărâte pentru încoronare și tânărul rege stătea singur în odăea sa frumoasă. Toți curtenii își luară rămas bun, închinându-se până la pământ, conform ceremonialului și se retraseră în marea sală a Palatului spre a lua ultimile instrucțiuni de la maestrul de ceremonii; căci la unii dintre ei obișnuința aceasta devenise o a doua natură — ceace n'ar mai trebui s'o spui, — este cu totul neplăcut pentru un senior al curții.

Tânărul — căci într'adevăr nu era de cât un tânăr, deoarece n'avea decât șesșezeci ani — nu era supărat de retragerea lor; se trântise cu un suspin de mulțumire pe pernele moi ale culcușului său brodat și rămase cu privirea fixă și gura deschisă, ca un faun ori ca un animal sălbatic abia capturat de vânători.

Și cu adevărat fu găsit de vânători; căzuseră asupra sa din întâmplare în timp ce, gol, cu cavatul în mână, urma turma săracului căprar, care-l crescuse și căruia crezuse întotdeauna că-i este fiu.

Copil al unei fiice a bătrânului rege, născut din căsătoria secretă a acesteia, cu o persoană cu mult mai prejos decât ea, — un străin spuneau unii, care se făcuse iubit de prințesă, prin puterea magică a lăutei, pe când după alții, părea a fi vorba de un artist din Rimini, pe care prințesa-l primise cu onoare, poate chiar cu prea multă onoare, și care dispăru fără veste, lăsând neisprăvită opera la care lucra în catedrală, — nu era de cât de opt zile — pe când a fost răpit de lângă mamă, în timp ce ea dormea, și incredințat îngrijirilor unui țaran și a nevestei sale, cari n'aveau copii și cari trăiau într'un colț îndepărtat al pădurii, la o distanță de mai mult de o zi de oraș. Supărarea — ciurma, după declarația medicului curții, — s'au după unele versiuni, o puternică otrăvă italienească administrată într'un pahar cu vin preparat, omorâ, în mai puțin de o jumătate de oră după deșteptare pe alba prințesă care-l născuse și pe când omul de încredere care ducea copilul pe oblâncul șei, sărea după fugar și bătea la grosolana poartă a caporalului, corpul prințesei era așezat în fundul unei gropi săpată într'un cimitir părăsit, departe de porțile orașului, groapă în care mai odihnea — se zice — cadavrul unui străin fermecător, ale carui mâini erau legate la spate cu o sfoară iar pieptul îi era găurit de numeroase răni roșii.

Cel puțin așa era povestea, care se șoptea la ureche încet de tot: Ceeace este sigur e că bătrânul rege pe patul de moarte, împins fie de remușcare pentru greșeală, fie din simplă dorință de a împiedeca să nu treacă regatul în mâini străine, porunci să fie căutat tânărul și în fața Consiliului, îl recunoscă ca moștenitor.

Și se pare că, din momentul acestei recunoașteri, s'a arătat inclinat către acea stranie pasiune pentru Frumusețe, care a avut o atât de mare înrăurire în întreaga-i viață.

Acei cari l-au însoțit în șirul apartamentelor destinate lui, vorbiră adesea de exclamarea care scăpă de pe buzele lui, când zări vesmintele delicate și obiectele bogate cari erau pregătite pentru el, și de bucuria, aproape sălbatică, cu care-și lepădă grosolana tunică de piele și mantaua de blană de berbec. Câte odată, e drept, simțea lipsa vieții libere din păduri și-l plictisea ceremonialul curții care-i rupea atâtea ore în fiecare zi; dar minunatul palat — care se numia Voioșia — al cărui stăpân eră acuma, îi apărea ca o lume nouă de plăceri create pentru el, și, îndată ce putea să scape din consiliu sau din sala de audiență, se repezea pe scări în jos, cu leii de bronz auriți, cu trepte de porfir strălucitor și alerga din sală în sală, din coridor în coridor, ca cineva care-și caută alinarea suferințelor în contemplarea obiectelor frumoase, un fel de reconfortare pentru convalescența sa.

În timpul acestor călătorii de descoperiri, cum le zicea el, și cu drept cuvânt, erau pentru el adevărate călătorii într'o țară a minunilor, câte odată îl însoțeau pajii zvelți cu părul blond, cu mantalele fâlfânde, cu panglicile în zbor; dar de cele mai multe ori mergea singur, simțind par'că în mod instinctiv, că pătrunzi mai bine tainele Artei în ascuns și că Frumusețea ca și Înțelepciunea, iubesc pe adoratorul solitar.

În această epocă, se povestea despre el multe lucruri curioase. Se spunea că un primar gros, venit ca să-i prezinte o adresă foarte pompoasă din partea cetățenilor administrați de el, îl surprinse îngenunchiat într'o atitudine de venerație, în fața unui tablou mare trimes de Veneția și care părea că vestește cultul noului Zeu.

Altă dată; dispăruse timp de mai multe ore și după lungi căutări, a fost găsit într'o cămăruță a turnului din partea nordică a castelului, contemplând, în extaz, o piatră prețioasă greacă care reprezenta pe Adonis. A fost văzut — se spunea — depunând sărutări de foc pe fruntea de marmură a unei statui antice, descoperită în albia râului pe când se construia podul și care purta ca inscripție numele sclavului bithynian a lui Adrian. Își petrecuse o noapte întreagă observând efectul razelor lunii pe un chip de argint a lui Endymion.

Orice lucru rar și de valoare, avea o însușire miraculoasă asupra lui și în dorința imperioasă de a o avea, trimesese în străinătate, fie pentru a cumpăra chihlibar dela asprii pescari ai mării Nordului, fie în Egipt, pentru a căuta aceea curioasă peruzea verde care se găsea numai în mormintele regilor și căreia i se atribuia însușiri magice, fie în Persia spre a găsi mătăsuri și porțelanuri, fie chiar în India pentru a-și procura stoffe fine, obiecte sculptate în fildeș, piatra lunii, brățări de jad, lemn de santal, email albastru și „shawls“ de lână fină.

Dar ceea ce-l preocupase mai cu seamă, a fost haina pe care trebuia s'o îmbrace în ziua încoronării sale,

haina brodată cu aur, coroana bătută în rubine și sceptorul său înșirat cu perle. Iată la ce se gândea în astă seară, trântit în admirabilul său culcuș, uitându-se la bușteanul enorm care ardea în vatră. Desenurile, executate de cei mai renumiți artiști ai timpului, i se prezentaseră de mai multe luni și el ordonase ca să se lucreze zi și noapte pentru terminarea lor. Trebuia să se scotocească lumea întreagă pentru a găsi raritățile cari erau necesare acestei capodopere.

Se vedea în gând pe el însuși, în picioare, în fața altarului din catedrală, în superbul costum regesc; un zâmbet îi flutura pe buzele-i copilărești și-i lumina ochii întunecoși ca pădurea.

După câteva clipe de meditație, se sculă din culcuș și, apăsând pe mânerul sculptat al căminului, se uită în jurul său prin semi-obscuritatea sălii. Pereții erau acoperiți de tapete bogate ce reprezentau triumful frumuseții, un scrin mare, incrustat cu agate și lapis-lazuli, mobila un colț vis-à-vis de fereastră, mai avea un dulap lucrat cu tablă de lac poleite și marcate în aur, pe care erau așezate câteva goblinuri fine, în verde venețian, și o cupă de onix cu nervuri adânci. Pe cuvertura de mătase a patului erau brodați maci pali ca și cum ar fi căzut dintr'o mână moleșită de somn, trestii mari impletite cu fildeș susțineau baldachinul, în vârful căruia se înălțau mănunchiuri de pene de struț albe ca spuma, spre argintul palid al plafonului cizelat. O narcisă antică în bronz verde susținea o oglindă poleită. Pe masă era o cupă joasă de ametist. În afară, putea să vadă imensa turlă a catedralei abia zărindu-se ca o bulă mare deasupra caselor pierdută'n umbră și sentinelele obosite cari se duceau și veneau pe terasa înegurată de lângă râu. Mai de parte, într'o livadă, cânta o privighetoare.

Prin fereastra deschisă pătrundea parfum ușor de iasomie. Își dădu bucele pe spate lăsându-și fruntea liberă, și, luând o lăută, își lăsă degetele să rătăcească pe coarde. Pleapele i se închideau, grele, și-l cuprindea o moleșea a stranie. Înainte niciodată nu resimțise într'un mod atât de pătrunzător și cu o bucurie așa de rafinată farmecul și misterul lucrurilor frumoase.

Pe când ceasornicul arată miezul nopții, sună și pajii intrară; îl dezbrăcară cu ceremonie, îi turnară apă de trandafiri pe mâini și-i presărară flori pe perne. Puțin după ce aceștia părăsiră camera, adormi.

* * *

Și avu un vis. Și visul fu astfel: Se părea că se află într'o mansardă lungă și scundă printre clinchetele și scârțăiturile nenumăratelor războaie de țesut.

O lumină slabă pătrundea printre ferestrele cu gratii, prin care putea să observe fețele slabe ale țesătorilor aplecați deasupra lucrului. Copii palizi, bolnăvicioși, lăncezeau pe stinghii în formă de cruce.

Când zvârleau suveicile printre firele de urzeală, ridicau spata grea și când suveicile se opreau, spata cădea, adunând firele. Fețele erau subte de foame și mâinile slăbite tremurau.

Câteva femei cu privirea pierdută stăteau la o masă și coseau. Un miros oribil infecta toată camera. Atmosfera era greoaie și nesănătoasă; umezeala asuda pereții.

Tânărul rege se îndreptă spre unul dintre țesători, se opri lângă el și-l privi.

Țesătorul ridică ochii furioși spre el:

— De ce mă pândești? ești vr'un spion tocmit de stăpân să ne supraveghezi?

— Cine ți-e stăpân? întrebă tânărul rege.

— Stăpânul nostru, exclamă țesătorul amărât, e un om ca și mine. Dar, e drept, nu-i decât o singură diferență între noi — el poartă îmbrăcăminte fină, pe când eu sunt în zdrențe, și, încă, pe când eu sunt slab din lipsă de hrană, el, suferă puțin de prea multă îndestulare.

— Țara se bucură de libertate, spuse tânărul rege, și tu nu ești sclavul nimănui.

— În război, răspunse țesătorul, cel mai tare învinge pe cel slab, iar în timp de pace bogatul supune pe cel sărac. Trebuie să lucrăm ca să trăim, și ne plătește atât de mizerabil că ne prăpădim. Ne trudim pentru stăpâni ziua întreagă, ca ei să-și îndese aurul în lăzi; copiii noștri pier din lume înainte de vreme și înfățișarea celor pe care-i iubim devine aspră și urcicioasă. Noi strivim strugurii și alții beau vinul. Noi semănăm grâul, iar masa noastră e lipsită de pâine. Noi purtăm lanțuri nevăzute și suntem robi, deși ne numesc oameni liberi.

— E la fel pentru toți?

— Da; la fel este cu toți, răspunse țesătorul, cu tinerii ca și cu bătrânii, cu femeile ca și cu bărbații, cu copilașii cât și cu bătrânii gârboviți de greutatea anilor. Negustorii ne asupresc și suntem siliți să le ascultăm ordinele. Preotul trece spunându-și rugăciunea; nimehi nu se sinchisește de soarta noastră. Pe ulicioarele noastre fără soare, se strecoară Sărăcia cu priviri infometate, iar Păcatul cu fața abrutizată o urmează. Mizeria ne deșteaptă dimineața iar Necinstea ne întovărășește seara. Dar ce-ți pasă? Tu nu ești dintre ai noștri, pari prea fericit. Se întoarse cu o mină sălbatecă și zvârli suveica printre firele de urzeală; tânărul rege observă că țesea fire de aur.

Fu cuprins de groază și se adresă țesătorului:

— Ce haină țezi?

— Haina pentru încoronarea tânărului rege, răspunse, dar ce te interesează?

Tânărul rege, scoase un țipăt, dar vai! se trezi chiar în camera sa; prin fereastră zări luna palidă strecurându-se printre nori.

Adormi din nou și iarăși avu un vis. Iată-l: Se făcea că era culcat pe puntea unei galere imense, mișcate de lopețile celor o sută de sclavi. Alături de el, pe un covor, stătea stăpânul vasului. Era negru ca abanosul și purta un turban de mătase stacojie.

Cercei mari de argint, atârnavă de sfârcurile groase ale urechilor și în mâini ținea o balanță de fildeș. Sclavii erau goi, doar cu un șorț zdrențaros, și fiecare om era legat în lanțuri de vecinul său.

Soarele arzător cădea din plin asupra lor. Negrii urcau și scoborau punțile mânați de pocnete de bice de piele. Intindeau lățele lor slabe și trăgeau de lopețile grele cari spinteneau valurile. Ceața plutea pe talazuri.

În sfârșit, ajunseră într'un mic golf și începură să sondeze. Dinspre țărături sufla o boare ușoară, acoperind puntea și pânza triunghiulară cu un strat subțire de praf roșu. Trei arabi călări pe măgari sălbatici înaintau și aruncau sulii în direcția lor. Stăpânul galerii luă un arc și lovi pe unul dintre ei în gât. Căzu greoi de pe țărâm în valuri, iar tovarășii săi fugiră. O femeie înfășurată într'un voal galben îi urma încet pe o cămilă, întorcându-se din când în când spre cadavru.

După ce aruncară ancora și scoborâră pânzele, negrii se duseră în fundul corăbiei și aduseră o scară lungă de sfoară îngreunată de o bucată mare de plumb. Stăpânul o aruncă pe deasupra țărâului având grije să-i fixeze capetele cu ajutorul a doi stâlpi de fier. Atunci negrii aleaseră pe cel mai tânăr dintre sclavi și îi desfăcură lanțurile. Li astupară cu grije, nările și urechile cu ceară și îi legară de mijloc o piatră grea. Scoborî cu teamă scara de frânghie și dispăru în mare. O boboroseală ușoară se produse în locul unde se scufundase. Câțiva sclavi priviau curioși de deasupra vasului. La prora galerii era un vrăjitor de rechini, care bătea într'o tobă un ritm monoton.

După câțiva timp, scafandru ieși din apă și se agăță gâfâind de scară, ținând în mână dreaptă o perla. Negrii prinseseră perla și-l scufundară iar. Sclavii adormiseră pe lopeți.

Când și când scafandru urca, aducând de fiecare dată câte o frumoasă perla. Stăpânul vasului le cântărea și le vâra într'un sac de piele verde.

Tânărul rege voi să vorbească, dar par'că limba îi era înțepenită în fundul gurii și buzele-i nu puteau să se mișce. Negrii flecăreau între ei și se luară la ceartă din cauza unui colier de perle strălucitoare. Doi cocori sburau în jurul vasului.

În sfârșit, reveni pentru ultima dată, și perla pe care o aduse era mai frumoasă de cât toate perlele d'Ormuz, căci era ca o lună plină și mai scilpitoare decât luceafărul. Dar fața scafandrului eră de o paloare stranie și cum căzu pe punte, începu să-i țâșnească sânge pe nări și pe urechi. Tresări și apoi se sfârși! Negrii îl ridicară pe umeri și-i aruncară cadavrul în valuri. Stăpânul galerii începu să râdă și se duse să ia perla; cum o avu, o lipi de frunte și se închină: „aceasta va fi pentru sceptorul tânărului rege”.

Apoi făcu semn negrilor să ridice ancora.

Când tânărul rege auzi aceasta, scoase un țipăt și se deșteptă; prin fereastră zări degetele lungi și albicioase ale zorilor culegând stele șterse și crispate.

***

Adormi și iarăși visă; visul a fost următorul:

I se părea că se preumblă prin semi-obscuritatea unei păduri, unde se aflau fructe curioase și flori frumoase otrăvitoare. Șerpii fluerau spre el și papagalii cu pene strălucitoare sburau, țipând, din creangă'n creangă. Broaște

țestoase mari dormitau pe nisipul arzător. Pe arbori erau grămadă maimuțe și păuni. Se ducea, se ducea mereu și ajunse la marginea pădurii. Și acolo văzu o mulțime mare de oameni cari lucrau în matca unui râu secăt. Se cățarau pe stânci ca furnicile, săpau puțuri adânci în pământ și scoborau. Unii spărgeau stâncile cu târnăcoape, alții săpau în nisip. Smulgeau cactușii din rădăcină, iar florile stacojii le călcau cu picioarele. Era activitate neîntreruptă; nici unul dintre ei nu trândăvia.

Dintr'o cavernă sumbră Moartea și Avariția îi observau. Moartea zise:

— Sunt plictisită; dă-mi o treime din acești oameni ca să pot pleca de aci.

Dar Avariția făcu un semn din cap:

— Sunt slugile mele, răspunse.

Iar moartea-i spuse:

— Ce ai acolo în mână?

Au trei boabe de grâu; dar ce te privește?

— Dă-mi și mie una strigă Moartea, ca să-mi semăn în grădină, numai unul și pe urmă voi pleca.

— Nu vreau să-ți dau nimic, spuse Avariția și-și ascunse mâna în cutele vestmântului.

Iar moartea începu să râdă, și luă o cupă, o scufundă într'o băltoacă; din cupă ieșiră frigurile palustre. Traversă prin tot norodul și o treime din oameni căzu. O urmă o negură rece și șerpii din apă se târau pe lângă ea.

Când Avariția văzu că treimea de oameni erau morți, își lovi pieptul și începu să plângă; își lovi pieptul secătuit și strigă:

— Mi-ai distrus o treime din slugi; pleacă! Războiul este în munții Tartoriei și regii celor două armate te chiamă. Au doborât boul negru, și pleacă la luptă.

Și-au izbit scuturile lor cu lăncile și și-au pus căștile de fier. Ce te silește să rămâi în țara mea? Du-te, îți spun, și să nu mai vii!

— Nu, răspunse Moartea, cât timp nu-mi vei da un bob de grâu, nu voi pleca.

Dar Avariția strânse pumnul și răspunse scrâșnind din dinți.

— Nu vei avea nimic!

Iar moartea începu să râdă, luă o piatră neagră pe care o aruncă în pădure.

Dintr'un tufiș de cicoare sălbatecă răsări tifosul în vestmânt de flăcări. Trecu printre oameni și toți pe cari-i atinse, muriră.

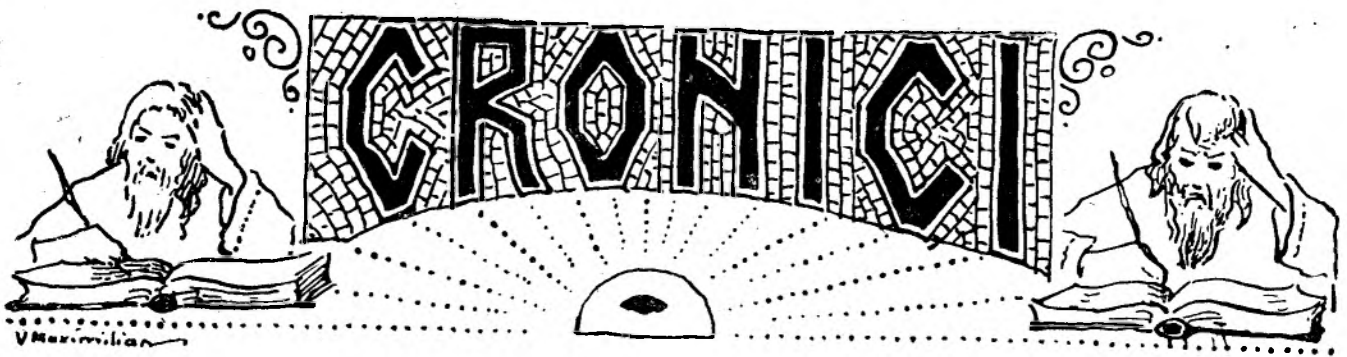
Și Avariția tresări și-și acoperi capul cu cenușe:

— Ești crudă, ești crudă! Foametea domnește în cetatea Indiilor și cișmelele Samarcanda sunt uscate. Foametea domnește în cetățile Egiptului și lăcustele au năvălit din deșert. Nilul nu s'a vărsat și preoții au blestemat pe Isis și pe Osiris. Mergi la cei cari te chiamă. Și lasă-mi slugile!

— Nu, răspunse moartea, cât timp tu nu-mi vei fi dat un bob de grâu, nu mă voi duce.

(Sfârșitul în numărul viitor).

Trad. de Flori-Sam.

Inițiere literară. Abia s'au terminat unele discuțiuni prin presa din țară în jurul unei prelinse crize literare și a început o nouă discuție în jurul crizei cărții literare. Am putea zice mai bine criza de cititori. Va să zică avem carte literară, dar nu se citește. Lipsesc cititori cari s'o sprijinească. E desechilibru între ofertă și cerere. Aceeași îngrijorare ca pe un teren industrial. Unde trebuie căutată cauza?

De masa cea mare a poporului nu putem vorbi. Poporul nu citește fiindcă n'are cărți. Cele cari i-au fost destinate, stau prăfuite prin rafturile librăriilor. Poporul e departe, nu trece în fiecare zi pe strada principală ca să contemple vitrina cărților. Povestea lui Alexandru Machedon și Epistolia Maicii Domnului au dispărut de prin târguri. Păcat! Pătrunseseră în popor și țineau loc de cărți. Acum pe corlată nu se mai zăresc cărțile-lele cu foi galbene. Iar cartea nouă nu greșește să se rătăcească pe drumurile lăturalnice. Stau în rafturi dosnice și ascultă plăci de gramfon.

Ne gândim însă la clasele noastre intelectuale. Nici aici nu se citește. Cartea literară e ignorată. De ce? Să fie la mijlac jena situației financiare? Nu se poate. Nu e un motiv temeinic, fiindcă noi suntem aproape și vedem cum se cheltuesc banii pe alte plăceri și nimicuri superficiale. Motivul e altul. Lipsește interesul cititorului, lipsește atracția către producția literară. În casa unui intelectual român e absentă această producție. Abia pe alocuri întâlnești câte-o ediție veche din Coșbuc ori Alexandri printre câteva tomuri de specialitate. Amintiri din tinerețe la unii! Moștenire dela părinți la alții! Zac acolo părăsite. Intelectualii noștri în majoritate nu deschid nici cărțile de specialitate. Se mulțumesc cu cât au frunzărit în școală.

Și, firește, explicația există și nu e atât de departe de mintea omului. Literatura la noi a stat departe, ca o cetate în care numai puțini aleși reușeau să se strecoare. Aceștia trebuiau să fie dotați dela natură cu adânci sentimente și cu o puternică pornire spre literatură. Celor mulți le lipsește acest gust: gustul cititului. Repausul artistic sau problemele psihologice ale conflictelor au rămas în afară de preocupările lor mărginite prin forța împrejurărilor, ori mai bine zis prin lipsa împrejurărilor. Ca să ai un public cititor, trebuie mai întâiu să exerciți asupra lui o acțiune educativă, o inițiere. Iar la noi a lipsit această inițiere. Literatura noastră, orice s'ar zice, a progresat uimitor și s'a îmbogățit, ramificându-se sub influența tuturor curentelor, unele mai rafinate ca altele. Publicul însă, nu știe asta, nu pricepe. Intelectualul, rămas la nivelul literar al poeziei lui Bolintineanu ori Depărățeanu, la epopeea lui Budai-Deleanu ori la cele câteva pasteluri ale lui Alexandri, presărate prin manualele didactice, nu acceptă așgerimea stilului nou și cugetarea modernă. Nu le acceptă nu pentru că ar fi un tradiționalist intransigent, ci pentru că nu pricepe. Ii lipsește indicele literar, nu posedă nici pe departe un fel de inițiere artistică și literară. Nu s'a străduit nimeni să i-o dea, nici în școală nici în afară de școală. Instrucția literară în școală se sbate în cleștele unui didacticism rigid și strâmt și prezintă mai mult un caracter istoric decât unul emotiv. Emo-

ția artistică e absentă la catedră. Și nu e vina profesorului, ci e păcatul sistemului, care pornește dela tribuna universității. Acolo trebuiesc făurii ucenicilor cari să devină apostoli literari. Dar vina e și a celor cari s'au erijat în luminători ai cititorilor sub patronajul criticii literare și cari înțeleg și exercite greșit această profesiune plină de răspundere. Ei nu se gândesc la marea masă de cititori, ci la ambițiile lor personale. Fiecare se retrage într'o tabără, inconjurat de un stat major selecționat după ciudate principii. Și fiecare tabără luptă orbește, indiferent de partea cui e dreptatea și adevărul. Publicul i-a urmărit poate un timp, dar văzând că lupta nu se sfârșește și el nu pricepe nimic, și-a întors fața spre alte nevoi mai palpabile. Acum nu se mai interesează. Literatura a scăzut în fața lui la nivelul unui pretext de clownerie critice.

Nu vom reuși să înfigem cartea în atenția cititorului, atâta vreme cât nu-i vom pregăti o inițiere literară. Indiferent de unde ar porni aceasta. Ea e extrem de necesară. Până atunci criza cărții va rămâne nedeslegată, dăpănată în discuții zadarnice. Se înțelege, criza cărții literare cuprinde și alte cauze: cum ar fi subrezenia colportajului și lipsa capitalului. Nu e puțin adevărat că literatura are nevoie de edituri puternice, cari să ofere în condiții bune și convenabile, precum și de un vast și febril colportaj care să atragă atenția și să stimuleze. Dar, iarăși, nu e mai puțin adevărat că editura literară se bazează în primul rând pe gustul de citit al publicului. De aceea acesta din urmă trebuie educat și inițiat. Vor dispărea astfel toate piedicile. Cartea se va cumpăra, editura va lua proporții artistice, literatura se va îmbogăți și va progresa, elementele de valoare se vor alege la suprafață încurajate pe cale dreaptă, iar critica va fi nevoită să se apropie mai mult de idealul misiunii sale... P.

Spre o „Ungarie Nouă.“ Omul crede ușor ceea ce i-ar place să fie. Astfel și Ungaria își închipuie că războiul — care se proiectează în negura creerelor dela Budapesta — a avut loc; trupele lui Horthy au înaintat până la București și, acolo, dictează principiile noului tratat de pace, cerul asupra Bărganului fiind întunecat de aeroplanelor cărora li se atribuie menirea să ne pună odată la punct pe noi — valahii. Nici-o glumă, domnilor, în Ungaria, în ultimul timp, decând puterea armată a ei stă sub controlul marilor puteri, s'au înmulțit în mod neobicinuit scriitorii militari. Astfel dl Petróczy István, colonel de aviație al statului maghiar, publică în numărul din 21 Octomvrie a c. al ziarului „Magyarság“ dela Budapesta un articol, cerând înarmarea populației Ungariei cu măști contra gazelor și studiază șansele orașelor maghiare de a se apăra în contra unui eventual atac de aeroplane dușmane. Puțin mai târziu apăruse în toate jurnalele din Ungaria rezumatul unui studiu făcut și publicat — nu știu unde — de către sociologul *Ottlik László* care arată cum ar trata Ungaria „naționalitățile“ sale dacă i-ar reuși revizuirea tratatului dela Trianon. Iată ce zice în acest studiu.

„Naționalitățile rupte din corpul Ungariei în cursul ultimelor zece ani s'au convins că noile formațiuni de state nu le pot acorda

acele libertăți culturale cari să asigure evoluția lor națională. Astfel, Europa Centrală, fiind în plină fierbere, scoate în relief pentru maghiarime o problemă: „cum ne-am organiza în Ungaria nouă dacă teritoriile pierdute s'ar realipi Ungariei? Că această realipire va avea loc în scurt timp, nu mai este contestat nici măcar de dușmanii noștri. Logica istorică ne arată că situația creiată prin tratatele de pace, a devenit nesuportabilă. Timpul lucrează pentru noi, deci trebuie să ne gândim la drumul care va duce spre „Noua Ungarie.“ Iată ce vrea să realizeze neopatriotismul. Neopatriotismul nu cunoaște, nici-o deosebire între Unguri, Croați, Slovaci și Români în Ardeal. Crede că aceste popoare numai în comun, ajutându-se reciproc, își pot rezolvi problemele; altfel vor cădea victimă, solidar. Opinia publică maghiară nu mai acceptă acea politică culturală și națională care caracteriza Ungaria de înainte de războiu. Lumea s'a schimbat cu totul în zece ani și noi știm că o împăciuire este necesară atât pentru noi cât și pentru ei. Fapt pe care trebuie să-l vadă și peste granițele provizorii. În urma tratatului dela Trianon nu numai șesul maghiar și-a pierdut munții ci și munții sunt lipsiți de șes . . . Cadrele geografice ale Ardealului sunt curate și indică clar singura posibilitate de a rezolvi problemele dependente prin sistemul „celor trei națiuni.“ În privința Ardealului cel mai mare neajuns este că Românul ardelean, fiind de origine comună cu vecinul său extern, are oarecare dreptate când se consideră drept rudă cu Valahul din Muntenia. Datorit acestor împrejurări, imperialismul național românesc va putea rezista cu mai mare succes ca ideea de stat cehoslovac și jugoslav. Totuși nu-i exclus ca poporul român, îndreptat fiind de evoluția istorică, va înlocui ideea imperialismului românesc de azi cu o Transilvanie bazată pe sistemul istoric și strămoșesc al celor trei națiuni“ . . .

Apoi se întreabă: păstrând strict principiul continuității de drept constituțional, ce se va alege de regățanii cari pe timpul „ocupației“ s'au așezat pe teritoriul Ardealului? Răspunde: „Toți acei regățeni cari au stat atât timp, având apartinență, în Ardeal, cât stagiul se cere conform legilor maghiare pentru a dobândi cetățenia, vor fi considerați cetățeni maghiari“.

Știm că poporul maghiar e un neam „par excellence“ călare, dar prea merge departe . . . Deocamdată ne pregătim pentru tranșarea chestiunii optanților. Iar în ceea ce privește toleranța „fostelor naționalități“ din Ungaria, răspundem cu cunoscutul proverb maghiar: „Eső után késő a köpenyeg“.

Alko.

Propaganda iredentistă a Ungariei în America. Ungaria e pătrunsă de un vis deliric al revizuirii tratatului dela Trianon. Orice manifestare de viață din interiorul ei poartă pe frunte pecetea acestei idei fixe. Secretarul de stat dela externe alături de ciobanul de pe câmpiile Hortobagiuului, plugarul din pusta dintre Dunăre și Tisa și burghezul, mic evreu dela periferiile Budapestei, nu vorbesc de altceva decât numai de Rothermere, lord din poveste, locuind într'un palat de negură pe malul Tamisei. Guvernul încă n'are curajul să aducă în discuție în fața forurilor internaționale această dorință care agită întreaga țară a Ungurilor, pe ascuns însă desvoltă o propagandă cu atât mai puternică pentru a „convince“ toate popoarele lumii de „nedreptatea“ cu care ar fi fost lovit poporul lui Árpád prin tratatul dela Trianon. Cuvântul „Trianon“ a devenit o lozincă de doliu pentru istoria maghiară și este pus lângă „catastrofa dela Mohaciu“.

Cea mai nouă etapă a acestei propagande alimentată din arsenalul celor mai îndrăznețe minciuni istorice, geografice, statistice etc, este America. Trei ziare otrăvesc cu veninul inventat și pregătit în laboratorile spirituale ale Academiei Științifice și celelalte societăți „literaro-culturale“ dela Budapesta, opinia publică a acestui continent. Conșii, cari înainte de războiu forțau cu politica lor socialo-economică exclusivistă zeci de mii de oameni să-și părăsească țara și pornind pe drumuri, să plece în America, ultimul refugiu al victimelor regimului lor feudalist, unde, îmbogățind gloata imensă a proletarilor, azi sunt apucați de un exces de dragoste bolnăvicioasă

pentru acești nenorociți expulzați și caută să-i câștige pentru revizuirea tratatului dela Trianon. Ce ironie tragică a istoriei!

Cine să fie precursorul acestui atac de dragoste? Marele bărbat de stat Apponyi Albert, contele cu barbă mare până la genunchi, senior, deci apt din toate punctele de vedere de a fi interpretul doleanțelor Budapestei între frații ruși din sânul mamei lor sângere: „Ungaria trianonistă“. Astfel, înainte cu trei ani, oratorul renumit a făcut o călătorie de propagandă în diferite orașe și centre culturale ale Statelor Unite ale Americii, luând contact și cu exponenții maghiarime de acolo, pentru a-i determina la îndeplinirea rolului istoric pe care i l-a împărțit „Hadur“, micul Dumnezeu al Ungurilor, doritor de cai albi ca zăpada. În urma contelui s'au fondat ziare și societăți culturale, cari, exploatând spiritul de toleranță al babelului lui Washington, pe banii guvernului maghiar, răspândesc între conaționali lor învățăturile iredentismului dela Budapesta. Trei ziare: „Szabadság“ din Cleveland (SUS) „Kanadai Magyar Ujság“ din Winnepea (Canada) și „Delamerikai Magyar Hirlap“ din Sânpaolo urlă în cor cu „Daily Mail“ și „The New York Herald“ contra noastră: „Valahi puturoși.“ Ciudată mentalitate, de făuritori de istorie.

Pentru a demonstra tactica stupidă a acestei propagande ași avea un material imens și bogat. Deocamdată însă mă mulțumesc cu un singur exemplu. Un oarecare domn Iulier Ferenc, colonel de stat major în retragere dela Budapesta, publică în paginile ziarului „Kanadai Magyar Ujság“ din Winnepeg un articol cu titlul „Gruparea viitoare a puterilor din Europa“. Distinsul militar maghiar expică confrăților săi emigrați șansele strategice cu care Ungaria va intra în războiul viitor apropiat, încheindu-l astfel: „Ar fi mult mai de dorit pentru noi dacă inițiativa războiului ar porni dela Rusia sovietistă care cu superioritatea ei imensă de oameni ar ataca prin surprindere pe Poloni și pe Valahi. În acest caz, Rusia, având o populație de 145 milioane, s'ar năpusti asupra celor mai puternici vecini ai săi cu o populație de 44 milioane și cu o armată de 4 milioane, înfrângându-le. Las la aprecierea cititorului ce ținută ar lua în acest caz „neutralii“ și mai ales Ungaria?“

Las și eu tot la aprecierea cititorului și nu mă ocup de această strategie lirică și visătoare. Nu pot înțelege însă ce vrea să facă cu asemenea studii propaganda maghiară în America? Ori crede că în caz de războiu ungurii din Winnepeg își vor lua rămas bun dela ciocanul lor și vor veni la Budapesta să sângereze pentru ca, ocupând fostele latifundii din Transilvania, să le redea optanților? Oare ar crede această serioasă dl colonel Iulier, și ducele Mussolini, lordul Rothermere, lordul Newton, Lloyd George, francezii de Monzie, Tysserie, Noruh senatorul american și ceilalți prieteni ai Ungurilor cari la flecare serbare sunt felicitați telegrafic și asigurați de deosebitul devotament al poporului lui Árpád?

În caz când am lăsa la o parte gluma și premierul Ungariei „șiretul Secui, contele Bethlen, ar fi întrebat de legația noastră dela Budapesta în această chestiune, ar zice: „Propaganda încriminată e opera unor elemente iresponsabile, dar Ungaria oficială nu crede încă sosit timpul pentru rezolvirea problemei regatului.“ I-am răspunde: bine, dar ce căuta în Ungaria acea delegație, compusă exclusiv din cetățeni ai Statelor Unite, care, cu ocazia ultimelor serbări ale Sfântului Ștefan, venind la Budapesta, au depus jurământ că în caz de războiu vor intra, în armata maghiară și, cu arma în mână, vor lupta pentru răsturnarea situației internaționale creiată prin tratatul dela Trianon? Această delegație, sub conducerea unui alt colonel, oarecare Cserna Eņdre, care înainte de războiu a fost dat afară din armata maghiară pentru delapidare, și apoi emigrând în America astăzi este unul dintre cei mai înfocați emisari ai guvernului maghiar în Statele Unite ale Americii, acest jurământ l-a pus pe hârtie și l-a predat, ca pe un document istoric, premierului maghiar? Cum se'mpacă acest act cu principiile cele mai elementare ale dreptului internațional prin care cetățeni ai Statelor Unite ale Americii — prejudecând chiar intențiunea statului din care fac parte — fac asemenea promisiuni? Delegația susnumită, la Londra, făcuse o vizită lordului Rothermere, iar la Granița Ungariei a fost primită de către prefect, primar, parla-

mentari, din majoritatea guvernamentală, va să zică de către autoritățile în drept. Iar la primirea care li s'a făcut la gara dela Budapesta d-l *Lukács György*, reprezentantul Ungariei în „*Uniunea Interparlamentară*“ și în aceeași vreme directorul „*Ligei maghiare pentru revizuirea tratatelor de pace*“ a zis: „Datoria voastră de buni Unguri este de a lămuri opinia publică a Americii în chestiunea irendentismului maghiar“.

Este și mai caracteristică povestea cu statuia marelui revoluționar Kossuth Lajos. Statuia a fost ridicată într-o piață din New-York, fiind restaurată din una dintre cele redete Ungariei de către statele succesoare. Conții maghiari cari decenii întregi după oprirarea revoluției din 1848 l-au considerat pe Kossuth Lajos ca pe un trădător de neam și au dus o luptă pe viață și pe moarte să-l excludă din manualele școlare, dintr'odată devenind mândri că acest „erou național“, (care în 1849 a fost expulsat din țară și fotografia lui acățată pe spânzurătoare la crucișurile de drum) a ținut niște conferințe în diferitele orașe ale Americii (țara libertății) indemnând cetățenii acesteia la o răzbunare asupra celor ce azi îl adoră. Statuia lui a fost dezvelită cu asistența unor notabilități dela Budapesta, îmbrăcați în uniformă de curuți, cari și-au băgat mâna până la cot în punga bieților muncitori maghiari din America, cari, induși în eroare au donat sute de mii pentru satisfacerea acestui capriciu al guvernului dela Budapesta, ca azi să citească, împreună, cu mine, în toate ziarele americane: „Primăria orașului New-York a hotărât depărtarea statuei lui Kossuth Lajos din locul unde a fost ridicată cu ajutorul maghiarilor din America și guvernului dela Budapesta. Cauza acestei hotărâri ciudate este că, sculptorii maghiari recomandați de către forurile competente dela Budapesta, cari au turnat statuia, au utilizat la turnare o materie efemeră, datorită căreia statuia a început să se ruineze periclitând viața trecătorilor.“

Stau noaptea la oarele două, când alții își dorm somnul cel mai dulce și mă uit lung la această scurtă știre și parcă-mi vine să cânt încet: „Deșteaptă-te Române!..“

Al. Keresztury—Olteanu

Poëtesses Hongroises trad. P. V. Lebourg, ed Pierre Massoni — Paris. O cărțuie de 116 pagini, elegant cartonată și cu mult gust tipărită, au dat la iveală teascurile pariziene. P. V. Lebourg, cu lupa în mână, a răsfoit ziare, a adresat scrisori, a cercetat și cele mai neînsemnate reviste, cu și fără caracter literar și a cules peste 55 „poëtesses“ maghiare, traducându-le, poate multora, unica poezie produsă.

Nu de valoarea literară a acestei cărțuții, editată de Pierre Massoni, ne vom ocupa. Zadarnic am răsfoit-o, aseară. Cele câteva pâlăpâri, rătăcite ici colo, nu pot însemna nimic. De altfel, nici intenția traducătorului nu a fost ca să dea literaturii mondiale o antologie care să adauge ceva, cu ori cât de puțină greutate.

Cea ce vrem să subliniem e tendința. Vecinii noștri unguri au o organizație puternică de propagandă în streinătate. Pe lângă persistenta înfățișare în culorile cele mai negre a statelor „succesoare“ ale occidentalei monarhii a Habsburgilor, strecoară, răvașele de plăcintă ale literaturii și intelectualității lor, cu o strategie care nu de multe ori dă greș. Au știut să încurce în ițele tranșelor lor, din cari ne bombardează cu noroi, somități cu greutate din lumea

întreagă. În statele unde nu au reușit să prindă elemente de rangul I, s'au mulțumit și cu elemente de mâna 16-a. De-au prins saxofonul Rothermerist în Anglia și toba mare a lui Mussolini în Italia, în Franța, s'au mulțumit cu Jules Romains, care în *Illustration* din 2 Iulie 1927 îi eticheta: „... La Hongrie ce pays des poètes et des musiciens...“ etichetă care servește volumașului de față drept motto.

Cunosc slăbiciunea amoroasă a francezului, și de aceea, prin P. V. Lebourg, îi înfățișază vestalele puste, multe „poëtesses“ încă tinere și pline de nerv. Prin fuste s'au făcut multe. Istoria lumii are pagini în cari jartiera „rose“ și-a imprimat adânc urma.

Apoi femeile în de ele sunt legate prin acea solidaritate caracteristică sexului slab. Sufletul femeii găsește ecou în sufletul sorei sale și de n'au reușit defăimătorii statelor „succesoare“ Ungariei, când s'au adresat masculului francez prin masculul propagandist dela Pesta, încercarea cărțuții „poëtesses“-lor hongroises care se adresează mai mult cititoarelor franceze, cine știe... Prin femei se stabilesc legături!... Și Pierre Massoni, editorul, lor se adresează. Prefața acestei lucrări e întreaga țările a loviturii pe care o încearcă. Numai ea ne-a determinat la rândurile de față. Pierre Massoni în timpul războiului a fost locotenent. În Octombrie 1918 se găsea pe Meuse în fața Sf. Aignant. Războiul era pe drojdie când d-sa, ca editor, în luptă, contempla, cu binoclul, tranșeele din față. Și ce a descoperit? Să vă minunați. Cei din față erau unguri, pe cari fatalitatea îi aruncase în linia adversă. Dușmanii cari se pândeau să se ucidă, nu se detestau... *Non, ils ne se détestaient d'autant mains qu'ils avaint tout pour s'aimer au contraire*, spune editorul locotenent, iluminat, probabil, de dâra unei rachete. Și din clipa aceasta se vede că a conceput rostul volumașului de față cu rentabilitatea anticipată.

Ostilitățile pe sectorul editurii lui Pierre Massoni sigur că nu vor lua caracterul acut de pe sectoarele unde erau adversari de alt rit de cât cel maghiar. Și d-sa cunoștea valoarea trupelor ungurești, demni urmași ai eroiceii Zrinyi Ilona, învingătorii Turcilor și ai Austrieilor și tovarășii de arme ai lui Petőfi.

„Și, iubiți cetitori și cetitoare, — continuă Massoni, editorul sau ofițerul francez, nu importă — într-o clipită am retrăit un întreg trecut de glorie evocat de figura proeminentă a contelui Berchényi, mareșal al franței care a comandat pe proprii noștri străbuni... Deci am zis soldaților mei să nu confunde adversarul din față, oameni aruncați în contra noastră doar de forța împrejurărilor, cu acei cari au tulburat pacea lumii.

Și în ambele linii adverse ura a dispărut. Această stranie și mișcătoare manifestație de simpatie ungurească față de francezi mi-a escitat, după semnarea păcii, dorința de a studia poporul maghiar până atunci ignorat și necunoscut de francezi. Și ajutat de prieteni (dezinteresați?) unguri am contribuit la apropierea celor două popoare“

Impresiile asupra poporului maghiar, ale editorului Massoni, diferite de acele ale lui Jules Romains. De aceea, prin articolele publicate în *Revue Mondiale*, *Kelet Népe* și *Revue Franco-Hongroise* s'a străduit să facă dreptate acestei națiuni care a rămas și va fi întotdeauna „la marche de la civilization européenne aux confins de l'Orient“.

Înțelegeți deci unde bate simpaticul editor Massoni.

Un suflu de eroism maghiar, de bunătate maghiară, de poezie și muzică maghiară și, mai ales, de civilizație maghiară se desprinde din cele trei pagini de prefață „Hors d'Oeuvre“ a salatei „poëtesses“-lor hongroises ale căror biografii încheie volumul. Și întreagă această comoară a fost ciuntită de state barbare ca Valahia et Co.

Admirăm ingeniozitatea propagandei statului vecin. E inteligentă. Nu știm însă dacă cei cărora se adresează sunt atât de limițați în cât să nu-i simtă rostul. În tot cazul însă, literatura maghiară, prin sacrificii incalculabile, se face cunoscută lumii.

Noi ce facem?

M. San Marino.

◆
Școala catehetică patristică de Preotul Mihail Bulacu. Părintele Mihail Bulacu ne-a dat o ser-oasă și îndelungă lucrare teologică asupra „școlii catehetice creștine ca bază de orientare pentru actuala școală catehetică.“ Un foarte docu-

mental „studiu introductiv în catehetica ortodoxă.“ O carte de specialitate, care nu neglijează nimic și totuși se citește cu interes crescând și captivant.

Pentru vremea de azi, când educația religioasă suferă din mai multe pricini, cartea părintelui Bulacu prezintă un folos netăgăduit, căci ea ne arată cu un deosebit lux de date uriașe și îndelunga activitate a vechilor părinți pentru adâncirea învățăturilor creștinești în stratul sufletului omenesc. Ne descoperă miraculoasa metodă de catehizare a școlii patristice grație căreia creștinismul a atins vastele proporții de mai târziu. Școala catehetică din Alexandria, școala din Cezareea Palestinei, din Antiohia, din Ierusalim, din Capadocia, din Edesa, școala apuseană-africană, sunt capitele animate de erudiție și adevărat entuziasm creștin. Autorul studiază aproape de amănunt literatura diferitelor perioade și trece apoi la idealul filozofic-creștin al școlii catehetice pe care îl aprofundează cu ajutorul vechilor părinți. De o actuală însemnătate practică sunt cele două capitole de la urmă: Didactica școlii catehetice și Pedagogia creștină a școlii catehetice, precum și încheierea în care ni se zugrăvește adevărata personalitate a catehetului, așa cum ar trebui să fie.

Societatea actuală trece printr-o criză de sentiment religios. Nu suntem noi primii cari facem această comparație. Au rostit-o numeroase glesuri autorizate. Vina crizei poate fi găsită în mai multe pricini. Cea mai însemnată însă e slăbirea învățământului religios în școală. De catehizare nici nu mai vorbim, căci de mult nu mai există. Trebuie făcută deosebire între învățământul religios așa cum se predă azi și între instruirea catehetică. Învățământul religios, mai ales în școala primară, e lăsat în sarcina pedagogului laic, care se depărtează mult de misticismul emoționant al catehetului inițiat și convins. Pedagogul laic predă după norme mai uscate, mai raționale, pe când catehetul are impresia că oficiază luminat de har o liturghie fără sfârșit. Părăsirea catehetice, care a dat roade minunate, e mai primejdioasă ca o dezertare. Poporul rămâne departe de cunoștințele complete și de seva evangheliei, iar elementele cari urcă treptele învățământului, cad în cursa neprevăzătoare a programului școlii secundare, unde prelegerile științifice aruncă în sufletele fragede umbra îndoelii. Căci, cu adânc regret, trebuie să spunem că nici măcar în școală nu există o armonie între religie și celelalte materii. Nu și-a luat nimeni greaua osteneală de-a arunca cu evlavie, o solidă punte de legătură între știința pozitivă și religie. Întrebările se nasc și sbârânesc fără nici-un răspuns edificator. Așa că nu trebuie să ne mirăm de criza tot mai pronunțată a sentimentului religios. Prăpastia se va căsca din ce în ce mai adâncă și mai largă, dacă nu se va relua firul vechi al școlii catehetice, începând de jos. Altminteri vom fi nevoiți să asistăm la tristul spectacol al unei societăți creștine numai cu numele. Vom avea creștini botezați, dar nu vom avea creștini convinși. Și societatea morală are nevoie tocmai de aceștia din urmă. Sunt dezastruoase chiotele răsunătoare ale unei oști care merge la bătălie fără convingere lăuntrică. Oastea aceea, oriunde și oricând, nu poate să fie decât înfrântă. Și societatea creștină trebuie să fie oastea, care luptă contra cavalerilor întunecați, pe cari îi năpustește asupra pământului regele Infernului.

Cartea părintelui M. Bulacu ne vine în ajutor. Ea readuce în fața preoților oglinda școlii catehetice instituită de însuși Christos și condusă cu luminată pricepere de sfinții părinți. Ea ne face să cunoaștem uriașele străduințe cari au rezidat la temelii edificiului creștinesc. Dar ea descoperă insuficiența de avânt de azi și lipsa străduințelor. Fie ca această carte să ajungă în mâna fiecărui slujitor al lui Christos, trezind în fiecare icoana și râvna adevăratului catehet, atât de imperios chemat să trezească și să instărească sentimentul religios în coca sufletului contemporan și viitor.

P.

CRONICA DRAMATICĂ

PATIMA ROȘIE, trei acte de M. SORBUL.

Trupa modest înjghebată a teatrului de Vest, în reprezentațiile pe cari ni le-a dat până acuma, ne-a dovedit că puțin i-ar lipsi ca să ne dea cea ce de atâția ani urmărim. N'avem elemente masculine de mâna întâi, e adevărat. Avem entuziasm și stăruință însă. Și, mai ales, avem putere de muncă.

Noi, cei cari urmărim cu compasul, realizările teatrului local atât de necesar aci pe graniță, simțim o deosebită bucurie când putem sublinia un progres cât de mic.

Reprezentarea piesei D-lui M. Sorbul ne-a dat o vie satisfacție. *Patima Roșie* a fost jucată foarte bine. Ne-a evidențiat admirabile calități dramatice, o frazare colorată și o reușită transpunere în rol a d-rei Maria Sandu. Tofana d-sale e o creație cu care s'ar mândri ori care Miță Filoti a naționalelor românești.

Și Șbilțul d-lui C. Barcaroiu s'a ridicat la înălțimi de unde poate culege luminoasa aroală a creației. Dl. C. Barcaroiu e un element inteligent, care dispune și de o frumoasă cultură. Știe să adâncească un rol. Are și măsura forțelor sale scenice și-și croește interpretarea pe mărimea lor.

O simpatică secătură în Rudi: Dinu Macedonski. Crina, d-rei Turturica Anca, miniatură cu posibilități de mărire, când școala îi va da lentila punerii la punct.

DISPĂRUT 3 acte de BISSON

O scădere. Lipsă de discernământ în alegerea pieselor. Un îndrumar în aranjarea repertoriului ar trebui să fie cunoașterea elementelor interpretatoare și a gustului public. Din spectacolele de până acuma s'a dovedit că publicul acestei regiuri are o predilecție pentru lucrările dramatice originale. Fântâna Blanduziei, Sorana, *Patima roșie*, au fost primite cu entuziasm.

„Dispărut“ e o comedie slabă. Lipsind situațiile comice și spiritul, a trebuit să intervină șarja și tricul estin. Aurel Dinu a făcut eforturi remarcabile. Siluete interesante ne-au dat I. Tomescu și Fifi Mihailovitz.

E timpul să se selecționeze lucrările cari se dau și să se pună bine la punct. Altfel munca istovitoare care se depune, din partea trupei, dând o premieră pe săptămână, nu va reuși de cât să istovească pe artiști și să gonească publicul din sală.

O SCRISOARE PIERDUDĂ, 4 acte de I. L. CARAGEALE

Carageale, pentru a fi redat așa cum s'a fixat în scrisul său, are nevoie de adâncă pătrundere. Personagiile sale, fiind creațiuni și nici de cum copieri după natură, necesită studiu.

Iată ce nu ne-a dovedit reprezentația „*Scrisorii pierdute*“: S'a luat ușor. E o comedie. Va merge. Și a fost dată peste cap. Evident că au fost artiști cari au făcut excepție. Înțelegători ai menirii lor, s'au coborât în sine și au căutat metalul prețios din care să-și cioplească personajul. Chipuri reușite am avut. Și răd gândesc la Aurel Dinu și la I. Tomescu cari ne-au dat primul un Tache Farfuridi și celalt un Agamiță Dandanache rupți din galeria ridicolului. Și coana Zoița a d-nei Atena Rally-Zaharia a fost „damă bună“. Prea o trăgea în subsolul mediocrității lipsa de comprehensiune a iubitelui său Tipătescu. Și un partener searbăd e un balast ucigător pentru un artist.

Să ne ierte dl. C. Mărculescu, societar al Teatrului Națio-

nal din București, care a ținut să dea concursul. E prea pensionar ca să mai poată servi artei. Deci, Tipătescul d-sale, a ratat reprezentajia.

O bună conturare a cetățeanului turmentat ne-a dat dl C. Barcaroiu. Se sublinează din zi în zi atenției generale, după cum Șerban, primul și unicul amarez al trupei, se șterge.

Dacă, luați în parte, unii din artiști ne-au schițat ceva caragealesc, în bloc n'au reușit să se transpună în atmosfera comediei. Aveai impresia — ca spectator, — că stai în balcon și-ți difelează obosii și demoralizați soldați ploași, îmbrăcați în costume din alte vremi, voind să înfățișeze eroi. N'am văzut cortegiile alegorice dela comemorarea semicentenarului alipirii Dobrogei, dar mi-le închipui.

Fraza cizelată, și atât de colorată a lui Carageale se debita sec. Comedia nu a fost rumegată și artiștii erau preocupați de text. Efectele ?

Și erau mulți în sală gata să dea o replică ce întârzie pe scenă.

Suntem la a 7-a premieră. Neajunsurile începutului trebuiau să dispară nici de cum să se accentueze. Și vina e a conducerii.

Trupa de Vest, lăsată în voia unui comitet prezidat de o absență, nu mai poate merge.

Sovietele o fi bune la . . . Moscova. În teatru trebuie o conducere efectivă și pricepută. Să se caute apoi un director de scenă înrudit cu spiritul limbii române. Să știe să dea verbului românesc tâlcul său. Notele înșirate pe portativul unei fraze au o armonie. Nu sunt simple cuvinte cari se succed. Sunt culori, lumină și mai ales, melodie. Cine nu simte aceasta, n'are ce căuta în teatru.

Premiera „Scrisorii pierdute“ deci a fost o mare dezi-luzie. N'a fost pusă la punct din cauza lipsei de repetiții, ni se va răspunde. Să se facă suficiente repetiții, să se studieze bine și apoi să se dea spectacolul. Publicul spectator nu știe și nici nu vrea să știe ce se petrece în laborator.

INȘIR'ŢE MĂRGĂRITE, 5 acte de VICTOR EFTIMIU

Un poem minunat, în care fantezia poetului a brodat cu arniciul basmului, 5 acte feerice. Ce a făcut teatrul nostru din ele ?

Fapt e că după această reprezentație a survenit trezirea. A fost o cădere drept în creștet. Și conducerea care, nu înțelegem de ce a fost absentă până acum, a început să se ivească. Li așteptăm rodul în viitoarea premieră.

De ne va da cea ce de ani de zile așteptăm, meritul îi va aparține. De nu, să se aștepte la lovituri. I le vom da fără cruțare. Și i-le vom da, nu din vr'o pornire sadică. Am luptat prea mult pentru realizarea acestui teatru ca să-l lăsăm acum când l-avem, desființat prin nepăsare și incapacitate.

Elementele pe cari le avem, ne-au dat dovada că dispun și de calități și de putere de muncă. Nu s'au dat în lături nici când în fața sacrificiilor. Să se lepede ca zdrențele cei incapabili și să se inoculeze trupa cu 2—3 artiști de categoria I-a.

M. San-Marino.

REVISTE

Săptămâna literară No. 1. București. O publicație, format ziar, în genul unor reviste franceze. Dl George Nichita, poate că a pășit cu dreptul. Dacă va putea s'o mențină la nivelul primului număr avem credința că va reuși. I-o dorim. E interesantă și instructivă. În primul număr, remarcăm articolul d-lui Rădulescu Motru intitulat „Încotro merge literatura“. Distinsul cugetător atacă o chestiune ardentă. „Încotro va trebui să meargă literatura ? se întreabă d-sa. În spre „Raționalizarea“ condițiilor de muncă ale literatului“. Și după ce face diferențiere între literatul profesionist și diletant,

d-l Motru conchide : Organizarea profesiei de literat trebuie să înceapă cu izgonirea din sânul ei a diletanților. Și izgonirea să se facă nu în mod brutal, ci politicos prin ignorare“.

Oare acesta să fie răul în literatura noastră ? Nu credem

Care-i vina diletantului ? „Nu urmărește perfecționarea într'o specialitate și este inegal și incalculabil“. Cu toate acestea sunt scriitori în literatura mondială cari au rămas fixați printr'o singură lucrare.

Ce rău a făcut românismului Andrei Mureșeanu, care ne-a lăsat „Deșteaptă-te române“ ?

Și, mă rog, cum ai putea elimina pe diletant ? Prin eliminare. Cine va face aceasta : Criticul.

Să ne lertă d-l Rădulescu Motru. Căutăm cu lupa un astfel de critic și nu-l prea găsim. Cu Maloiescu, cu Dobrogeanu Gherea, speța aceasta de eliminatori a cam scăzut. Critici avem. Suferă de atâtea metehne însă, încât, pe drept cuvânt le putem contesta acest rol.

Și am preconiza un alt criteriu. Nu clasarea scriitorilor ci a scrisorilor lor. Nu persoana să ne preocupe căci persoana se bucură de simpatii și antipatii, ci opera. E de valoare, chiar dacă ar fi, unică, să fie remarcată. Nu e de valoare, și așa rămâne în noaptea vecinicietel.

Ramuri, anul XXII-lea, No. 11—12, Craiova. Director C. Ș. Făgețel. Capitala banilor, de câți-va ani încoace, ne-a deprins cu publicații de mare valoare tehnică. Teascurile craiovene joacă un rol care trebuie subliniat, în dezvoltarea artei noastre tipografice. Mult gust și multă pricepere se depune la editarea lucrărilor aci. Și e cu atât mai de lăudat cu cât călăuzește și un sănătos spirit de gospodărire. Cărțile și revistele editate la Craiova sunt impecabile la execuție și totuși prețul lor nu e exagerat, cum e, bună oară, cu cărțile editate de „Cultura Națională“.

Într'o înfățișare admirabilă deci, revista „Ramuri“ își menține nivelul și ca redacție. Articolele miezoaze și poeziile bine selecționate. În numărul de față d-l Ion Dongorozi ne dă un interesant studiu asupra românilor de peste hotare și sfârșitul novejii „Examen de Bacalaureat“, Ion Pop Marțian „Trei poeme albe pentru ea“, Coca Farago o poezie „Toamna“, Petru Drăgoșescu, „Socoteala“, Marcel Romanescu „Ciasornicul pe Nisip“, iar G. D. Pencioitu actul II din Străbuna lui Grillparzer, într'o bune traducere.

Opoziția : anul I, No. 9, București, director N. Davidescu. Un intelectual de talia d-lui N. Davidescu, nu-și poate găsi locul docât la masa de scris. Volume d-sale de poezii poartă pecetea cerebralității ; critica d-sale are toate prețiozitatea unei exigențe de fin cunoscător. Iar romanele, disecă viața cu un bisturiu sigur. Gazetar, d-l Davidescu, era natural să nu coclească în raza mușcălită a presei guvernamentale, peste care picură exasperant de plicticos, limonada tămărierii tuturor strănuturilor de sus. Și și-a ales „Opoziția“. O lupta dârză.

Nu avem destule arene pentru frământările politice ? Mai era nevoie ? Suferă de atâtea beteșuguri politica la noi în cât ori câte cauterizări i s'ar aplica, nu strică. Poate se va reuși odată și odată, să i se aducă o îndreptare.

Din acest punct de vedere privim „Opoziția“ d-lui N. Davidescu.

Și cea ce s'a publicat până acuma în paginile ei, trebuia să apară. Numărul de față cuprinde un sumar iscălit de : N. Davidescu, T. Teodorescu-Braniște, Enric Oteteleşanu, Ionescu Quintus, S. Cioreanu și Clarnet.

Citiți ziarul **Curentul**
Director: Pamfil Șeicaru.

Coloniale, in calități din timp de pace se pot procura de la magazinul

„La Fetia Torcătoare“

Str. N. Iorga 10. Magazin fondat de mult.
TELEFON 48.

FIRMA LUKÀCS & CIE

Strada Prințul Carol 1-3 ORADEA

Mare magazin de textile, vă recomandă marele său stoc de stoffe și postavuri pentru confecționarea pentru doamne și domni. ooo Unicul depozit de pânze de Szepes.

Prețuri avantajoase!

Foarte ieftin!

Foarte ieftin!

Covoare, coveturi pentru chaise-long, draperii și articole de tapițerie găsiți la magazinul

BERNATH BACK

Piața Regina Maria No. 1. ORADEA.

Foarte ieftin!

Foarte ieftin!

Vizitați fabrica de pălării de dame și de bărbați

IOAN SZANTAI

Str. Rimnóczy No. 5.

unde veți găsi cele mai frumoase și ieftine modele de pălării. Curățește, vopsește, calcă și transformă pălării vești. Încercați numai o singură dată și vă veți convinge.

ATENȚIUNE!

ATENȚIUNE!

Zilnic vă puteți procura cele mai proaspete și ieftine cărnuri

Carne de vită calitatea I.

Carne de porc proaspătă

Carne de vițel sugaci

Cărnătării, mezeluri, slănină sărată, untură topită în ori cât de mare cantitate dela

ORAȘ VASILE

St. Tache Ionescu 48.

Singurul comerciant și industriaș român, care cumpără vite și porci îngrășați în orice cantități

Telefon 496.

Telefon 496.

TIPOGRAFIA ATENEUL

SOCIETATE ANONIMĂ
INSTALAȚIUNI MODERNE
ORADEA

BUL-DUL REGELE FERDINAND No. 36.

Cărți, reviste, ziare, în cele mai frumoase execuțiuni tipografice.

Executăm imprimate pentru avocați cu cele mai estine prețuri.

Hărte de scris și articole de birou de cea mai fină calitate.

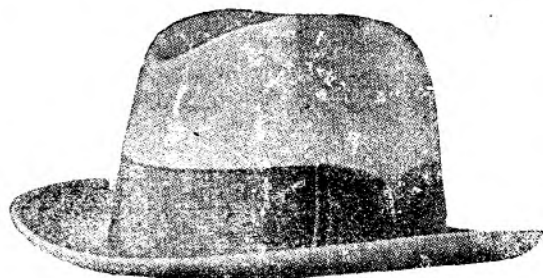
TELEFON
7-54.

Dacă aveți nevoie de orice tipărituri sau articole de birou, cereți ofertă dela firma noastră. E cea @@@ mai avantajoasă @@@

„FULGER“

Fabrică de lăcătușerie și măruri de tablă S.A.

Fabrică sobe, ferărie pentru construcții și diferite articole de bucătărie calități ca și în comerț și superioare. Telefon 524.

!! Cele mai eftine !!
pălării se găsesc !!

la Fabrica de pălării

Heller și Deutsch
Strada Nicolae Iorga No. 21.

Cețiți și răspândiți

CURRENTUL

ziar de atitudine hotărâtă la care colaborează cei mai buni scriitori și gazetari ai țării

Director: PAMFIL ȘEICARU

Redacția și Administrația: București, Str. Regală No. 9.

Magazin de
coloniale,
delicatese,
conserve

IOAN MEZEY & Comp.

Str. Alexandri No. 2. — Vis-a-vis de Primărie

Cel mai vechiu magazin românesc din Oradea

Mărfuri proaspete, curate și
cele mai bune pentru gospo-
dării, cu prețuri reduse. Ser-
viciu prompt și conștiincios.

SOCEC & Co S. A.

Centrala: BUCUREȘTI

Sucursale: Iași, Craiova, Constanța, Călărași, Galați, Ploești, Oradea, Târgoviște, Slobozia.

SUCURSALA ORADEA

Bulevardul Regele Ferdinand No. 7.

Asortiment complet:

Cărți Literare, Științifice, Pedagogice Române, Franceze,
Engleze, Germane etc.

Depozit permanent de papeterie și articole de birou. — Prețuri excepțional
de reduse. — Cereți cataloage care se trimit GRATIS.